

राजस्व सुधार कार्ययोजना

(Revenue Improvement Action Plan- RIAP)

आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ - २०८२/०८३

रिब्दीकोट गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

खस्यौली, पाल्पा

लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

दस्तावेज/प्रतिवेदन	राजस्व सुधार कार्ययोजना
प्रकाशक	रिब्दीकोट गाउँपालिका गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय सम्पर्क नम्बर: 075-692307 इमेल :info@ribdikotmun.gov.np
प्राविधिक तथा वित्तीय सहयोग	लुम्बिनी प्रदेश सरकार, प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, नेपालगंज
सहजीकरण संस्था	रियल ड्रिम्स इन्टरनेशनल कन्सलटैन्सी प्रा.लि, नया वानेश्वर काठमाडौं सम्पर्क नम्बर :९८५१२०६०९१ Email: dreams.real030@gmail.com
मिति	जेठ, २०८०

कृतज्ञता मन्तव्य

संविधातः स्थानीय सरकारलाई प्रदान गरिएको कार्यजिम्मेवारी पुरा गर्न संघ तथा प्रदेश सरकारबाट वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, समपुरक अनुदान र विशेष अनुदान दिन सक्ने व्यवस्था गरेको छ। स्थानीय तहको खर्च आवश्यकता पुरा गर्न संघ तथा प्रदेश सरकारबाट उपलब्ध गराइने अनुदानले मात्र संभव नहुने र राज्य शक्तिको बाँडफाँड गर्दा राजस्व अधिकार समेत तहगत सरकारबीच बाँडफाँड गरिएको हुँदा संघीय वित्त व्यवस्थाका मान्यता अनुसार स्थानीय तहलाई प्राप्त कर तथा गैरकरहरुको अधिकतम परिचालन तथा आवश्यकता र औचित्यताको आधारमा ऋण परिचालन सहित निजी लगानी प्रवर्द्धनमा विशेष ध्यान दिनु आवश्यक छ।

स्थानीय सरकारको बढ्दो खर्च धान्नका र उनीहरुको सामर्थ्य वृद्धि गर्नका लागि पनि स्थानीय तहहरुको आन्तरिक राजस्व परिचालन क्षमतामा समयसापेक्ष सुधार गर्न गाउँपालिकाको लागि राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्नु अपरिहार्य महसुस गरिएको छ। यसै सन्दर्भमा संविधान तथा कानून बमोजिम गाउँपालिकालाई प्रदत्त राजस्व अधिकारको परिधिभित्र रही गाउँपालिकाको विद्यमान आय स्रोतहरुको समीक्षा, गाउँपालिकाको दिगो र भरपर्दो वित्तीय स्रोतका सम्भावित स्रोतहरुको पहिचान, त्यस्ता स्रोतहरुको अधिकतम परिचालनका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यवस्थापकीय सुधारका उपायहरु र कार्यान्वयनको खाका तयार सहित आगामी ३ आर्थिक वर्षभित्र परिचालन गर्न सकिने वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण सहित रिब्दीकोट गाउँपालिकाको यो राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ।

गाउँपालिकाको विद्यमान आन्तरिक आयको समीक्षा गर्दै दिगो र भरपर्दो राजस्वका स्रोतहरुको पहिचान, विश्लेषण एवं राजस्व प्रशासनलाई प्रभावकारी बनाउने मुल उद्देश्यका साथ तयार गरिएको यस राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने कार्यमा कार्यक्रममै सहभागि भई रचनात्मक सल्लाह सुझाव एवं उल्लेखनीय सहयोग गर्नुहुने राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरु, गाउँपालिकाका वडा अध्यक्ष तथा गाउँ कार्यपालिका सदस्यहरु, सभासद सदस्यहरु एवं कर्मचारीवर्ग प्रति धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहन्छु। साथै यस कार्यमा प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्नुहुने रियल डिम्स इन्टरनेशनल कन्सलटेन्सी प्रा.लि, नया वानेश्वर काठमाडौं तथा वित्तीय सहयोगको लागि लुम्बिनी प्रदेश सरकार, प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, नेपालगंजको अमूल्य योगदानको कदर गर्दै सबैमा कृतज्ञता व्यक्त गर्दै आगामी दिनहरुमा यस्तै प्रकारका सहयोगहरुको अपेक्षा राखेको छु।

नारायण बहादुर कार्की

अध्यक्ष

रिब्दीकोट गाउँपालिका, खस्यौली, पात्पा
लुम्बिनी प्रदेश
नेपाल

कृतज्ञता मन्तव्य

स्थानीय तहको लागि केन्द्र र प्रदेश सरकारबाट उपलब्ध हुने अनुदानहरु र विषयगत संस्था तथा कार्यक्रमगत सशर्त सहयोगबाट यथोचित मात्रामा स्थानीय आवश्यकता परिपूर्ति हुन नसकिरहेको सन्दर्भमा यस रिब्दीकोट गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यबाट एकातिर यस गाउँपालिकाको आन्तरिक आय स्रोत अभिवृद्धि हुने सम्भावनाहरुको उजागर भएको छ भने आन्तरिक राजस्व अभिवृद्धि एवं राजस्व प्रशासनको प्रभावकारीता, क्षमता विकासका लागि आगामी ३ वर्षका लागि राजश्व नीति, रणनीति एवं कार्यक्रमहरु पहिचान भएको छ । यस राजश्व सुधार योजना तर्जुमाको क्रममा सहभागितात्मक तथा सामुहिक छलफलबाट पहिचान भएका राजस्वका सम्भावित स्रोतहरुको परिचालनबाट स्थानीय जनचाहना अनुरूपका विकास कार्यलाई अगाडि बढाउन थप स्रोत परिचालन गर्न सकिने आत्मविश्वास बढेको छ । कार्ययोजनाले निर्दिष्ट गरे अनुसारको राजश्व नीति तर्जुमा, कार्यक्रम विकास तथा लगानी, संगठनात्मक संरचनामा सुधार, दक्ष र प्रविधिमैत्री जनशक्तिको व्यवस्थापन, क्षमता अभिवृद्धि प्रविधिको अधिकतम उपयोग, राजश्व पारदर्शिता, सूचना सम्प्रेषण, नियमित अनुगमन तथा समिक्षा र पुर्नयोजना तर्जुमा जस्ता कार्यक्रमहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा गाउँपालिकालाई सबैको साथ र सहयोग रहने विश्वास लिएको छु ।

यस कार्यमा सहभागि भई आफ्नो अमूल्य सहयोग, सल्लाह सुझाव दिनु हुने यस गाउँपालिकाका राजनीतिक दलका प्रतिनिधि लगायत गाउँपालिकाका परिवार सबैलाई हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहन्छु । कार्यक्रमलाई सहभागितात्मक र सामुहिक छलफलबाट संचालन गरी राजस्व सुधारका लागि विविध पक्षहरु पहिचानमा सहजीकरण गरी सहयोग गर्नुहुने परामर्शदाता संस्था **रियल ड्रिम्स इन्टरनेशनल कन्सलटैन्सी प्रा.लि**, नया वानेश्वर काठमाडौं र वित्तीय सहयोगको लागि **लुम्बिनी प्रदेश सरकार, प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, नेपालगंज** प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु ।

कान्ता अधिकारी

उपाध्य

रिब्दीकोट गाउँपालिका, खस्यौली, पाल्पा

लुम्बिनी प्रदेश

नेपाल

विषय सूची

क्रसं.	शिर्षक	पेज नम्बर
१.	परिच्छेद - एक : परिचय	
१.१.	पृष्ठभूमि	६
१.२.	राजस्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य तथा आवश्यकता	७
१.३.	उद्देश्य	८
१.४.	योजना तर्जुमा वधि तथा प्रक्रिया	८
१.४.१	पहिलो चरण: सन्दर्भ सामग्रीहरूको अध्ययन	८
१.४.२	दोश्रो चरण : प्रश्नावली तथा फारम विकास	८
१.४.३	तेश्रो चरण : अभिमुखीकरण तथा राजस्व सुधार योजना तर्जुमा कार्यशाला	८
१.४.४	चौथो चरण : सूचना सङ्कलन तथा विश्लेषण	९
१.४.५	पाँचौ चरण : राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी तथा राजस्व प्रक्षेपण	९
१.४.६	छैठौ चरण : मस्यौदा प्रतिवेदन तयारी	९
१.४.७	अन्तिम चरण : स्वीकृती र प्रकाशन	१०
१.५.	सीमाहरू	१०
२.	परिच्छेद - दुई : गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय	
२.१.	भौगोलिक अवस्थिति	११
२.२.	प्रशासनिक विभाजन र जनसंख्या	११
२.३.	आर्थिक तथा सामाजिक अवस्था	१२
२.४.	संगठनात्मक संरचना	१४
३.	परिच्छेद - तीन : राजस्व परिचालनका शैद्धान्तिक आधार र राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता	
३.१	राजस्व परिचालनका आधारभूत पक्षहरू	१५
३.२	राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था	१६
३.३	आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था	१८
३.२.१	सम्भावना तथा चुनौतीहरू	२०
३.३	राजस्व संकलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण	२०
३.३.१	कर राजस्व	२०
३.३.२	गैरकर राजस्व	२३
४.	परिच्छेद - चार : आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था	
४.१.	राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति	२५
४.२.	आय संकलनको संस्थागत क्षमता	२५
४.३.	आन्तरिक आय परिचालन तथा संकलन	२७
४.४.	राजस्व परिचालनमा रहेका सवाल	२८
५.	परिच्छेद - पाँच : राजस्व सुधार कार्ययोजना	
५.१.	कर राजस्व सुधार योजना तर्जुमा	२९
५.२.	गैरकर राजस्व सुधार योजना तर्जुमा	३२
५.३.	राजस्व प्रशासन सुधार योजना तर्जुमा	३४
६.	परिच्छेद - छ : आगामी त्रिवर्षीय राजस्व प्रक्षेपण	
६.१.	राजस्व प्रक्षेपण	३६
६.२.	त्रिवर्षीय राजस्व प्रक्षेपण	३७
७.	परिच्छेद - सात : अपेक्षित नतिजा	४०
८.	परिच्छेद - आठ : अनुगमन तथा मूल्यांकन	४१
८.१	कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्यांकन	४१

तालिका

तालिका नं	शिर्षक	पेज नम्बर
१	जनसांख्यिक विवरण	११
२	वनावटको आधारमा भवन संरचना	१२
३	प्रयोगको आधारमा भवन संरचना	१३
४	भवन संरचना र जमिनको स्वामित्व सम्बन्धी वडागत विवरण	१३
५	विषय क्षेत्रको उद्यम, पेशा व्यवसाय	१४
६	स्थानीय तहको संवैधानिक अधिकार क्षेत्र	१६
७	वित्तीय अधिकार क्षेत्र : कर तथा गैरकर सम्बन्धी	१७
८	कर राजस्व तथा गैरकर राजस्व सम्बन्धी वर्तमान अवस्था	१८
९	गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विश्लेषण	२०
१०	सम्पत्तिकर दर	२१
११	सम्पत्ति कर : प्राप्त हुन सक्ने अनुमान	२२
१२	घरवहाल कर	२१
१३	व्यवसाय करको दररेट	२३
१४	पालिकाको आन्तरिक परिचालनको वर्तमान अवस्था	२५
१५	कर राजस्व सुधार कार्ययोजना	३१
१६	गैरकर राजस्व सुधार कार्ययोजना	३३
१७	राजस्व प्रशासन सुधार कार्ययोजना	३४
१८	राजस्व प्रक्षेपणका आधारहरू	३६
१९	त्रिवर्षीय राजस्व प्रक्षेपण : आन्तरिक आय	३७
२०	त्रिवर्षीय राजस्व प्रक्षेपण : बाह्य आय	३८
२१	त्रिवर्षीय राजस्व प्रक्षेपण : आन्तरिक र बाह्य श्रोत	३९

अनुसूचीहरू:

- अनुसूची १. सूचता तथा तथ्यांक संकलन सम्बन्धी नमुना फारम
 अनुसूची २. अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला गोष्ठीसंग सम्बन्धित दृष्यचित्र
 अनुसूची ३. अभिमुखीकरण तथा कार्यशालामा सहभागीहरूको विवरण
 अनुसूची ४. अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला गोष्ठी कार्यतालिका
 अनुसूची ५. आर्थिक ऐनको नमुना
 अनुसूची ६. परामर्शदाता संस्था र विषयविज्ञ सम्बन्धी सक्षिप्त विवरण

परिच्छेद-एकः

परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान २०७२ ले संघ, प्रदेश र स्थानीय गरी तीनवटै तहबाट अनुसूचीमा तोकिए बमोजिम एकल, साभा र अवशिष्ट अधिकारको प्रयोग कानून बमोजिम सम्पादन हुने कार्यजिम्मेवारी निर्धारण गरेको छ भने सरकार संचालनका लागि आवश्यक श्रोत साधन परिचालनका लागि संविधानतः तीनै तहको सरकारलाई विभिन्न कर तथा गैरकर राजश्व अधिकारको पनि व्यवस्था गरिएको छ । प्रचलित कानून अनुसार ठूला तथा दिगो कर तथा गैरकर राजश्व अधिकार संघ सरकार मातहत राखेको छ र संघीय सरकारले संकलन गर्ने कर तथा गैरकर राजश्वलाई प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई र प्रदेश सरकारले संकलन गर्ने राजश्व पनि स्थानीय तहलाई वित्तीय समानिकरण, सशर्त, सम्पूरक, विशेष अनुदान, राजश्व बाँडफाँड शिर्षकमा श्रोत उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिएको छ । संघ तथा प्रदेश सरकारबाट विभिन्न शिर्षक मार्फत उपलब्ध गराउने श्रोतले मात्र स्थानीय तहको खर्च आवश्यकता पूरा गर्न सम्भव नहुने र राज्य शक्तिको बाँडफाँड गर्दा तहगत सरकारबीच राज्यको राजस्व अधिकार समेत बाँडफाँड गरिएको सन्दर्भमा संघीय वित्त व्यवस्थाका मान्यता अनुसार स्थानीय तहलाई विभिन्न कर तथा गैरकरहरु लगाउने र उठाउने गरी राजस्व अधिकार संबैधानिक रुपमै प्रदान गरिएको छ । यसरी परिचालन हुने अनुदान वा राजश्व बाँडफाँड र आन्तरिक राजश्व परिचालनबाट पनि श्रोतको न्युनता रहेको अवस्थामा स्थानीय तहले संविधान र संघीय कानून बमोजिम नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृतिमा ऋण परिचालन र निजी, सहकारी क्षेत्रमा रहेको श्रोत समेत परिचालन गर्न सकिने गरी वैकल्पिक श्रोत परिचालनको अधिकार समेत गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

परिवर्तित सन्दर्भमा जनताहरुका वढेको विकासको तिव्र चाहाना, नागरिकहरुको आधारभूत सेवा तथा विकासको आकांक्षा पूरा गर्न आवश्यक पर्ने श्रोत साधनका लागि संघ सरकारमाथीको अत्याधिक बढिरहेको छ भने प्रदेश सरकारको योगदान अत्यन्त न्युन रहेको अवस्था छ । अर्को तिर जनतको माग र श्रोतको उपलब्धता विच ठूलो खादल रहेको अवस्था छ भने स्थानीय तहको आन्तरिक राजश्व परिचालन क्षमता र सामर्थ्यता पनि अपेक्षा गरिए भन्दा अत्यन्त कमजोर रहेको छ । महालेखा परिक्षकको ५९औँ प्रतिवेदन २०७९ अनुसार आ.व.२०७८।०७९ मा ७५३ स्थानीय तहले परिचालन गरेको कूल राजश्व रु.४ खर्ब ९३ अर्ब ३९ लाख मध्ये स्थानीय तहको आन्तरिक श्रोत रु.३५ अर्ब ३२ करोड ७३ लाख अर्थात कूल श्रोत परिचालनमा जम्मा ६.२२ प्रतिशत मात्र योगदान रहेको अवस्था छ । स्थानीय तहको कूल राजश्व परिचालनमा संघ सरकारको योगदान ९० प्रतिशत र प्रदेश सरकारको योगदान २ प्रतिशत रहेको, दुवै तहको सरकारबाट प्राप्त हुने श्रोतमा पनि सशर्त अनुदानको हिस्सा अत्याधिक देखिन्छ । संघ सरकारको चालु आ.व.२०७९।०८० को राजश्व परिचालनको अवस्था अत्यन्त कमजोर अवस्थामा रहेको हुँदा चालु आ.व.मा प्रदेश तथा स्थानीय तहले प्राप्त गर्ने श्रोतमा समेत कटौती हुने प्रवल संभावना भएकोले स्थानीय तहको सरकारको बजेट तथा कार्यक्रम व्यवस्थापनमा समेत नकारात्मक असर पर्ने देखिएको छ । यस्तो विषम परिवेसमा स्थानीय तहहरुको आन्तरिक राजस्व परिचालन क्षमतामा व्यापक सुधार गरी श्रोत परिचालनमा आत्मनिर्भरताको अवस्था सिर्जना गर्नु पर्ने आवश्यकता महसुस गरिएको छ । यसका लागि स्थानीय तहको राजस्व अधिकारको पृष्ठभूमिमा हालको अभ्यास, चुनौति र सम्भावनाहरुको खोजी गर्ने, सम्भाव्य क्षेत्रको राजस्व परिचालनका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यवस्थापकीय सुधारका उपायहरु पहिचान गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने र ती सबै प्रयासका आधारमा आगामी दिनमा परिचालन गर्न सकिने वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि **राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा** र कार्यान्वयनको खाँचो छ ।

यसै तथ्यलाई मध्यनजर गरी **रिब्दीकोट गाउँपालिका**को पहलमा लुम्बिनी प्रदेश सरकार, प्रदेश सुशासन केन्द्र, नेपालगंजको प्राविधिक तथा वित्तीय सहयोगमा यो **राजस्व सुधार कार्ययोजना (Revenue Improvement Action Plan- RIAP)** तर्जुमा गरिएको छ । आगामी ३ वर्षका लागि तर्जुमा गरिएको यो कार्ययोजना तर्जुमाको क्रममा सन्दर्भ

सामाग्रीहरूको विस्तृत अध्ययन, गाउँपालिकापदाधिकारी तथा सम्बन्धित सरोकार पक्षहरूसँग व्यापक छलफल, अन्तरक्रिया र अन्तरक्रिया गरिएको छ। उपरोक्त पद्धति अनुसार गरिएको छलफल, कार्यशाला गोष्ठी, अन्तरक्रियाको क्रममा प्राप्त सुझाव तथा प्रतिक्रिया समेतलाई आधार बनाई यो प्रतिवेदन तयार गरिएको छ। कार्ययोजना तर्जुमा गर्दा नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको वित्तीय नीति कार्यक्रम, लक्ष्य, उद्देश्यलाई समेत सन्दर्भ सामाग्रीको रूपमा उपयोग गरिएको छ।

१.२ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य तथा आवश्यकता

- ♦ **वहदो जनआकांक्षाको सम्बोधन र परिपूर्ति गर्ने** : जनताको सवैभन्दा नजिकको सरकार भएको नाताले नागरिकमा वहदो आवश्यकता, इच्छा र आकांक्षाहरूलाई कमशः सम्बोधन गर्न र चुनावमा गरिएका प्रतिवद्धताहरू पूरा गर्न स्थानीय तह अनि जनप्रतिनिधिहरूमाथी ठूलो दबाव रहेको छ। भौतिक एवं सामाजिक पूर्वाधारहरूको न्यूनताका कारण जनजीवन असहज एवं कष्टपूर्ण रहेको सन्दर्भमा आर्थिक सामाजिक समृद्धि, गरिवी न्यूनीकरण, पछ्यौटेपन एवं स्थानीय साधन श्रोतहरूको व्यवसायीकरणका लागि पनि बढि भन्दा बढि श्रोत परिचालन गर्नु पर्ने अवस्था सृजना भएको छ। विद्यमान अवस्थामा स्थानीय तहसँग उपलब्ध सीमित श्रोत साधनबाट उपरोक्त जनचाहनाहरू सहजै पूरा गर्न सक्ने सामर्थ्यता अन्यन्तै कमजोर देखिन्छ। जनताका अपेक्षाहरू पूरा गर्न स्थानीय तहको लागि दिगो र भरपर्दो राजस्व श्रोतको अपरिहार्यता छ।
- ♦ **संवैधानिक एवं कानुनी अधिकारको उपयोग गर्ने** : संविधानतः नेपालको राज्य संरचना मुलत तीन तहको हुने व्यवस्था गरिएको छ र सोही अनुसार राज्यशक्तिको पनि बाँडफाँड गरिएको छ। राज्यशक्ति उपयोगका लागि तीनै तहका सरकारहरू आफैमा आर्थिक प्राविधिक सवै पक्षहरूमा मजबुत, सक्षम र सवल हुनुपर्ने व्यवस्था गरेको छ। परम्परागत ढङ्गबाट परिचालित हुँदै आएका स्थानीय तहको राजश्व क्षेत्रमा व्यापक परिवर्तनको खाँचो छ र कमिक रुपमा चुस्त प्रभावकारी र सवल स्थानीय सरकारको रुपमा विकास हुनुपर्ने आवश्यकता छ। संघ र प्रदेशबाट निकास हुने अनुदानको आधारमा वार्षिक बजेट तर्जुमा र नीति कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै आएका स्थानीय तहहरूले अवउप्रान्त सोको विपरित खर्चमा आधारित बजेट, श्रोतहरूको पहिचान, परिचालन गर्नुपर्ने भएको छ। यसै सन्दर्भमा संघ र प्रदेशबाट दिइने अनुदानहरू पनि कमशः न्यून छ। नेपालको संविधान २०७२, अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत वित्त आयोग ऐन २०७४ हरूबाट स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार क्षेत्रहरू निर्धारण र त्यसको उपयोगको व्यवस्था भएको छ। सोहीमा आधारित भई स्थानीय तहले राजस्व परिचालन गर्नुपर्ने हुन्छ।
- ♦ **स्थानीय साधन श्रोतबाट राजस्व अभिवृद्धि गर्ने** : विकास निर्माणमा तिव्रता र स्थानीय सरकारको प्रभावकारीताका लागि राजस्व अभिवृद्धि गर्नुपर्ने अपरिहार्यता छ। यसका साथै जनआकांक्षा र विकास निर्माण समेत जोडिएकोले राजस्व अभिवृद्धि एक अनिवार्य शर्त बनेको छ। स्थानीय तह आफै सरकार भएकाले सरकार परिचालनका लागि पनि राजस्व परिचालन अपरिहार्य छ। नेपालको संविधान र कानूनहरूले स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार क्षेत्र निर्दिष्ट गरिदिएकाले सोही परिधि भित्र रही दिगो रुपमा राजस्व नीति, कानून, व्यवस्थापकीय प्रवन्ध, संस्थागत संरचना, जनशक्ति, प्राविधिको अधिकतम परिचालन गरी आन्तरिक श्रोतलाई सवल र सशक्त बनाउनु आवश्यक छ। यस सन्दर्भमा राजस्व सङ्कलनका लागि व्यवसाय कर, सेवा शुल्क, पर्यटन शुल्क, दण्ड जरिवना आदिको व्यवस्था कानूनमा छ। यसका अलवा राजस्व अभिवृद्धि तथा पूँजी निर्माण हुन सक्ने क्षेत्रहरू पहिचान गर्दै लगानी गरी श्रोतहरूको सदुपयोग गरी राजस्व अभिवृद्धि गर्नुपर्ने हुन्छ।
- ♦ **राजस्व अभिवृद्धिका रणनीति कार्यक्रम तर्जुमा तथा आय प्रक्षेपण हुने** : स्थानीय तहको राजस्व सङ्कलन, प्रशासनिक संयन्त्र, राजस्वका श्रोतहरूको विद्यमान अवस्था विश्लेषण गरी राजस्व अभिवृद्धिका लागि मध्यमकालीन रणनीति, वार्षिक कार्यक्रम एवं सोका आधारमा आगामी वर्षहरूमा हुने आयको प्रक्षेपण समेत गरिने भएकाले एक निश्चित अवधि भित्र आर्जन हुन सक्ने राजस्वको विस्तृत खाका तयार हुनेछ। यसका लागि स्थानीय तहका जनप्रतिनिधिहरू, राजनीतिक दलका प्रतिनिधि, पालिकाका पदाधिकारीहरू एवं सरोकारवालाहरूको प्रत्यक्ष र सक्रिय सहभागितामा तयार हुने भएकोले स्थानीयहरूकै आफ्नै अपनत्व श्रृजना गरी र कार्यपालिकाको नेतृत्वमा तयारी कार्ययोजनालाई कार्यान्वयन ल्याउनेछ।

१.३ उद्देश्य

यस राजस्व सुधार कार्ययोजना मार्फत रिब्दीकोट गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको विद्यमान अवस्थाको समीक्षा गर्दै राजस्व अभिवृद्धिका लागि दिगो र भरपर्दो श्रोतहरूको पहिचान, विश्लेषण र राजस्व प्रशासनलाई प्रभावकारी बनाउन वित्तीय नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्नु यस कार्ययोजनाको मुख्य उद्देश्य रहेको छ । यसका साथै राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा उद्देश्यहरू निम्न अनुसार छ ।

- क) स्थानीय सरकारको राजस्व क्षेत्र सम्बन्धमा संविधान एवं विभिन्न ऐन, नियमहरूमा व्यवस्था गरिएका वित्तीय अधिकार, कार्यक्षेत्र एवं राजस्व सुधारको आवश्यकता र महत्वका बारेमा गाउँपालिकापदाधिकारी, कर्मचारी, राजनीतिक दलका प्रतिनिधि, सरोकारवालाहरूलाई अभिमुखीकरण गर्ने ।
- ख) गाउँपालिकाको विद्यमान राजस्व नीति, कार्यक्रम, आर्थिक ऐन, करको दररेट, राजस्व सङ्कलन, संगठनात्मक संरचना, आय श्रोतहरूको सम्भावना र यथार्थ सङ्कलन बीचको कमी कमजोरी पहिचान, समीक्षा, विश्लेषण गर्ने ।
- ग) आन्तरिक श्रोतहरूको अवस्था विश्लेषण गरी कर तथा गैरकरको संभाव्य श्रोतको पहिचान, नीतिगत उपकरण, दर तथा दायरा, करयोग्य सम्पत्ति, आय तथा वस्तु सेवाको मूल्यांकन, राजस्व प्रशासन जस्ता व्यवस्थापनका विधिहरूको अभ्यास, कर तथा गैरकर र राजस्व प्रशासन क्षेत्रमा गर्नु पर्ने कार्यक्रम तथा सो को लागि जिम्मेवार निकाय, आगामी तीन वर्षका लागि आय प्रक्षेपणको खाका सहितको राजस्व सुधार कार्ययोजना गर्ने ।
- घ) आन्तरिक श्रोत अभिवृद्धिका लागि गाउँपालिकाको वित्तीय रणनीति एवं कार्यक्रमहरू तर्जुमा गर्ने ।

१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका लागि निम्नानुसारका विधि र प्रक्रियाहरू अवलम्बन गरिएको थियो ।

क) पहिलो चरण : सन्दर्भ सामग्रीहरूको अध्ययन

अध्ययन कार्यको पहिलो चरणमा स्थानीय तहको वित्तीय क्षेत्रसंग सम्बन्धित सन्दर्भ सामग्रीहरूको सङ्कलन तथा पुनरावलोकन गरिएको थियो । यसै क्रममा सङ्कलित एवं अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएका मुख्य सामग्रीहरूमा नेपालको संविधान २०७२, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन २०७४, एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या २०७४ रहेका थिए । त्यसैगरी लुम्बिनी प्रदेश तहवाट निर्मित मुख्य ऐन कानूनहरूमा आर्थिक ऐन, सडक सवारी, यातायात तथा परिवहन, औद्योगिक व्यवसाय ऐन, कर तथा गैरकर राजस्व सम्बन्धी कर र वित्तीय व्यवस्थापन ऐन र मनोरन्जन, विज्ञापन र पर्यटन नियमावली लगायतका ऐन कानूनहरू अध्ययन गरिएको थियो भने पालिकाको वस्तुगत विवरण (पार्श्वचित्र), पालिकाको नीति कार्यक्रम तथा बजेट, पालिकाको आर्थिक ऐन आदि रहेका थिए ।

ख) दोश्रो चरण : प्रश्नावली तथा फारम विकास

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका लागि प्रारम्भिक एवं दोश्रो तहवाट सूचना तथा तथ्याङ्क सङ्कलनका लागि फारम तथा प्रश्नावलीहरू विकास गरिएको थियो । फारममा करदाता, सरोकारवाला एवं पालिकाको राजस्वसंग सम्बन्धित विविध पक्षहरू समेटिएको छ । यसरी तयार पारिएको फारमको नमूना यसै प्रतिवेदनको अनुसूचीमा उल्लेख गरिएको छ ।

ग) तेश्रो चरण : अभिमुखीकरण तथा राजस्व सुधार योजना तर्जुमा कार्यशाला

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको सिलसिलामा गाउँपालिकामा एक दिने अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला कार्यक्रम आयोजना गरिएको थियो । कार्यक्रममा गाउँपालिकाका नगरप्रमुख, उपप्रमुख, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, वडा अध्यक्षहरू, पालिकाका पदाधिकारी एवं सदस्यहरू, राजस्व परामर्श समितिका सदस्य लगायत शाखा प्रमुखहरू एवं अन्य कर्मचारीहरूको सहभागितामा रहेको थियो । कार्यक्रममा राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी विधि, प्रक्रिया, गाउँपालिकाको राजस्वको दररेट, शुल्क, दस्तुरका बारेमा प्रस्तुति भएको थियो भने स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार क्षेत्रहरू, पालिकाले अभ्यासमा ल्याएका राजस्वहरू एवं राजस्व प्रशासन सम्बन्धी विषयमा पनि प्रस्तुतीकरण

भई व्यापक छलफल भएको थियो । यसरी आयोजित कार्यशाला गोष्ठी विशेष गरी निम्न चार क्षेत्रमा केन्द्रीत रहेको थियो ।

- ◆ शिर्षकगत राजस्वका दररेट, दायर तथा प्रक्षेपण
- ◆ कर राजस्व सुधार योजना
- ◆ गैरकर राजस्व सुधार योजना
- ◆ राजस्व प्रशासन विशेषगरी अभिलेखीकरण, सङ्कलन, संगठनात्मक संरचना र समन्वय

अभिमुखीकरणको क्रममा राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यलाई संयोजन गर्न लेखा शाखा प्रमुखको संयोजनकत्वमा सूचना प्रविधि अधिकृत, प्रशासन शाखा प्रमुख, योजना शाखा प्रमुख, कृषि अधिकृत, राजस्व इकाई प्रमुख समेत रहेको **राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यदल** समेत गठन गरिएको थियो ।

घ) चौथो चरण : सूचना सङ्कलन तथा विश्लेषण

अध्ययनका लागि गाउँपालिकाका शाखाहरू, सरोकारवाला पक्षहरूसँग समन्वय गरी राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका लागि आवश्यक सूचनाहरू सङ्कलन गरिएको थियो । यसका साथसाथै गाउँपालिकाका प्रकाशनहरू वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम पुस्तिका, आर्थिक ऐन, राजस्व सम्बन्धी कानूनहरू, प्रगति विवरण लगायतका अध्ययन प्रतिवेदनहरूबाट तथ्याङ्क सङ्कलन भएको थियो । तथ्याङ्कहरू मूलतः निम्न क्षेत्रमा केन्द्रीत भई सङ्कलन भएको थियो ।

- ◆ राजस्व प्रशासनको वर्तमान अवस्था
- ◆ राजस्व परिचालनका लागि अवलम्बन गरिएका नीतिगत व्यवस्थाहरू
- ◆ विगत वर्षहरूमा सङ्कलन भएको राजस्व सम्बन्धी यथार्थ विवरणहरू
- ◆ राजस्व सङ्कलन हुनसक्ने सम्भावित नयाँ क्षेत्रहरू

ङ) पाँचौ चरण : राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी तथा राजस्व प्रक्षेपण

कार्ययोजना तर्जुमा कार्यशालाबाट प्राप्त मस्यौदालाई थप छलफल, सुझावका आधारमा परिष्कृत गर्दै आवश्यक परिमार्जन गरिएको थियो । त्यसैगरी विगत वर्षहरूको यथार्थ आय विवरणका आधारमा आगामी ३ वर्षका लागि वजेट प्रक्षेपण गरिएको थियो । प्रक्षेपणको क्रममा राजस्व सम्भाव्यताका आधारमा नयाँ क्षेत्रहरूको समेत राजस्व प्रक्षेपण भएको थियो । प्रक्षेपण गर्दा मुलतः विद्यमान अवस्थामा प्राप्त भएको राजस्व, दायरा विस्तारको अवस्था, विगतको भएको राजस्व वृद्धिदर, अनुमान एवं विभिन्न पक्षहरूसँग भएको संभौतालाई आधार मानिएको थियो ।

च) छैटौ चरण : मस्यौदा प्रतिवेदन तयारी

राजस्वको विद्यमान अवस्था, सम्भावनाहरूको विश्लेषण, राजस्व सुधारका क्षेत्रहरूको पहिचान गर्दै राजस्व अभिवृद्धिका क्रियाकलापहरू सहित कार्यान्वयनका लागि कार्ययोजना सहितको मस्यौदा प्रतिवेदन लेखन कार्य भएको थियो । मस्यौदा प्रतिवेदनमा प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूलाई तथ्याङ्कीय औजारहरू तथा विधि तथा सूत्रहरूको प्रयोग गरी विश्लेषण गरी तयार पारिएको थियो । विश्लेषण भएका तथ्यहरूलाई तालिका, ग्राफचित्र जस्ता विधिहरूबाट प्रस्तुत गर्दै राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा प्रतिवेदन तयार पार्दै गाउँपालिका समक्ष पेश गरिएको थियो ।

छ) अन्तिम प्रतिवेदन स्वीकृती र प्रकाशन

मस्यौदा प्रतिवेदनवारे गाउँपालिका एव सरोकारवाला सम्बन्धित सबै पक्षहरूको सुभाबहरु सङ्कलन, मस्यौदा प्रतिवेदनमा छुटेका पक्षहरु थप्दै, तथ्याङ्कीय कमि कमजोरीहरु सच्याउँदै प्रतिवेदनलाई आवश्यक परिमार्जन गरी राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको अन्तिम प्रतिवेदन तयार पारिएको थियो ।

राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अन्तिम प्रतिवेदन विभिन्न ८ परिच्छेदमा विभाजन गरिएको छ । पहिलो परिच्छेदमा परिचय रहेको छ । यसमा राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने क्रममा अवलम्बन गरिएका विधि, प्रक्रिया, उद्देश्य एवं राजस्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य वारे उल्लेख गरिएको छ भने परिच्छेद २ मा पालिकाको वस्तुस्थिति संक्षिप्त रुपमा खासगरी पालिकाको भौगोलिक अवस्थितिका वारेमा उल्लेख गरिएको छ भने परिच्छेद ३ मा राजस्व परिचालनका सैद्धान्तिक आधार र राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यताका वारेमा उल्लेख गरिएको छ । राजस्व सङ्कलन तथा संस्थागत क्षमता विकासका वारेमा नीतिगत पक्षहरु परिच्छेद ४ मा उल्लेख भएको छ भने परिच्छेद ५ मा राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा भएको छ । यस अन्तर्गत कर राजस्व सुधार, गैरकर राजस्व सुधार र राजस्व प्रशासन सुधार योजना तर्जुमा गरिएको छ । पालिकाको राजस्व प्रक्षेपण परिच्छेद ६ मा उल्लेख भएको छ भने राजस्व सुधार कार्ययोजना सञ्चालनबाट प्राप्त हुन सक्ने अपेक्षित नतिजाहरुका वारेमा परिच्छेद ७ मा उल्लेख भएको र परिच्छेद ८ मा अनुगमन र मूल्याङ्कन वारे उल्लेख भएको छ ।

१.५ सीमा

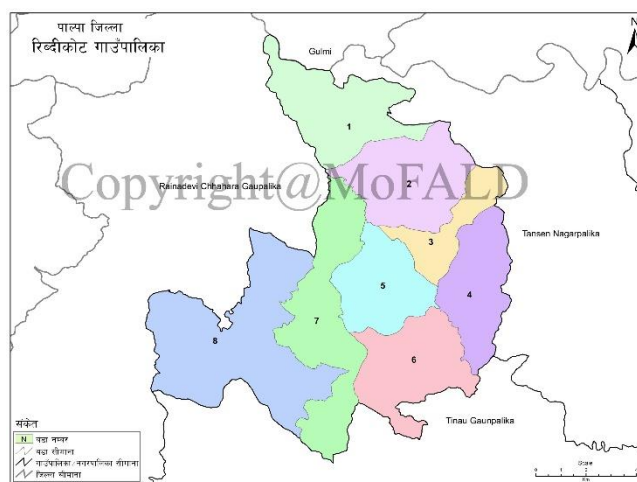
राजस्व सुधार कार्ययोजनाको क्षेत्र व्यापक भएता पनि सीमित श्रोत साधन, विगतका वर्षहरूको प्रर्याप्त सूचनाको अभाव, सीमित समयका कारण यस अध्ययनका सीमाहरू देहाय अनुसारका छन् :

- क) प्रतिवेदन मूलत कार्यालयको अभिलेख, दस्तावेज प्रतिवेदन तथा द्वितीय श्रोतहरूबाट प्राप्त तथ्यांक तथा सूचनाहरूको आधारमा तयार पारिएको छ ।
- ख) पालिकाको आन्तरिक आय तथा श्रोतको पहिचान गर्ने उद्देश्यका लागि तयार पारिएको तथ्यांक संकलन फारम अनुसार प्राप्त तथ्यांकहरु विभिन्न कार्यालयहरूको अभिलेख तथा स्थलगत अध्ययनबाट संकलन गरिएको छ ।
- ग) पालिकामा भएको अभिलेख एवं छलफलबाट प्राप्त सूचनाको आधारमा आय श्रोतहरूको पहिचान तथा सम्भाव्यता अध्ययन भएको छ । पालिकाको विगतका आर्थिक वर्षहरूमा भएको यथार्थ आय विवरण, आय वृद्धि, कर तथा गैरकर राजस्व वृद्धिदर, अनुमानका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ ।
- घ) पालिकाको जनसंख्या तथा आर्थिक गतिविधिमा हुने वृद्धि, सेवामा हुने वृद्धि र नागरीक सन्तुष्टिमा हुने वृद्धि आदि पक्षहरूले भविष्यको राजस्व संकलनमा असर गर्ने भएता पनि त्यस्ता पक्षहरूसंग सम्बन्ध राख्नेहरूको तथ्यांकहरू उपलब्ध नभएकोले आय प्रक्षेपणमा समावेश गर्न सकिएको छैन ।
- ङ) स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ र अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ ले दिएको राजस्व अधिकारको आधारमा राजस्व सम्बन्धी अध्ययन तथा विश्लेषण गरिएको छ ।

परिच्छेद - दुई : गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

२.१ भौगोलिक अवस्थिति

रिब्दीकोट गाउँपालिकामा रहेको रिब्दीकोट सँग थुप्रै ऐतिहासिक धार्मिक, तथा सांस्कृतिक महत्वका विविध पक्षहरु जोडीएका छन् । शीला लेख अनुसार गंगाको तटीय क्षेत्र प्रयागको सेरोफेरोमा धेरै पुस्तासम्म सेनहरुले राज्य गरेका थिए भन्ने पुष्टी गरेको छ । उनै सेन वंशका सन्तान तुथा (तुला) रायसेनले मुसलमानहरुको आक्रमण पछि राजपुर आते राजपुर राज्य खडा गरेका थिए उक्त राज्य चुरेको तलपट्टीको तराईको ठुलो भागलाई ओगट्नु का साथै पहाडको रिब्दीकोट सम्म फैलिएको थियो । उनले तराई र पहाडमा एकीकृत राज्य वि.स. १३०६ देखि वि.स १३४६ सम्म राज्य गरेका थिए । उनका छोरा रिबेली सेनले रिब्दीकोटमा वर्षे राजधानी कायम गरी राज्य संचालन गरेका थिए भने अर्को तिर रिब्दीकोट गाउँ पालिका का धेरै जसो स्थानको नामाकरण मगर भाषा बाट उत्पत्ति भयको पाईन्छ । जस्तै मगर भाषामा रि को अर्थ वेत हुन्छ दी को अर्थ पानी यसलाई सरल रुपमा बुझदा पनि वेतको पानी कोटमा भन्ने अर्थमा बुझ्न सकिन्छ । यसले सांस्कृतिक महत्वलाई भन प्रष्ट पार्ने काम गरेको छ । यसका साथ साथै रिब्दीकोटमा रहेको देवीको मन्दिर मगर जातीले लै स्थापना गरेको भन्ने अभीलेखमा उल्लेख गरीएको छ । यसले धार्मिक महत्व लाई अझ प्रस्ट पार्दछ । अर्को महत्वपूर्ण पक्ष भनेको सेन वंशीय राजा जसले ४९८ वर्ष शासन गरे उनिहरु के पहीलो राजधानी रहेको रिब्दीकोट हो ।

राज्य पुनसंचनाको क्रममा साविकका ८ गाविसहरु ख्याहा, देउराली, खस्यौली, भैरवस्थान, कुसुमखोला, ठिमुरे, पालुङ्गमैदान र फेक लाई समायोजन गरी रिब्दीकोट गाउँपालिका घोषण गरिएको हो । पाल्पा जिल्लाको सदरमुकाम तानसेन देखि करिब २० किलोमिटरको दुरीमा रहेको रिब्दीकोट गाउँपालिका १२४.५५ वर्ग किलोमिटर (१२४५५ हेक्टर) क्षेत्रफलमा फैलिएको छ ।

२.२ प्रशासनिक विभाजन र जनसंख्या

राजनीतिक विभाजन अनुसार रिब्दीकोट गाउँपालिका ८ वडाहरुमा विभाजन गरिएको छ । पूर्वमा तानसेन गाउँपालिका, पश्चिममा रैनादेवी छहरा गाउँपालिका, उत्तरमा तानसेन गाउँपालिका र गुल्मी जिल्ला तथा दक्षिणमा तिनाउ गाउँपालिका रहेको यस गाउँपालिकामा २०६८ को जनगणना अनुसार १८,७७० जनसंख्या रहेको यस गाउँपालिकामा २०७८ को जनगणना अनुसार घरधुरी संख्या ४४०२ घरपरिवार र पुरुष ७,०२६ र महिला ८,४४७ गरी कूल जनसंख्या १५,४७३ रहेको छ । वडागत रुपमा जनसंख्याको विवरण तालिका १ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं.१ वडागत जनसंख्या			
वडा	पुरुष	महिला	जम्मा
१	८८३	१११८	२००१
२	८२७	१००१	१८२८
३	७९९	१००८	१८०७
४	८४७	९५५	१८०२
५	६०४	७०७	१३११
६	९०९	१०९६	२००५
७	९२२	११२६	२०४८
८	१२३५	१४३६	२६७१
जम्मा	७०२६	८४४७	१५४७३

श्रोत: केन्द्रिय तथ्यांक विभाग २०७८

२.३ आर्थिक तथा सामाजिक अवस्था

प्रसिद्ध धार्मिक पर्यटकीय स्थल भैरवस्थान रहेको यस गाउँपालिकाको अर्थतन्त्र मुख्यतया: कृषि, वन, खुद्रा बजार, होटल, रेस्टुरेन्ट, तथा सेवा जस्ता क्षेत्रमा निर्भर भएको देखिन्छ। उपयुक्त हावापानी, माटोको बनोट भएको यस गाउँपालिका कृषिको लागि उपयुक्त उर्वर माटो भएको हुँदा गाउँपालिकामा अधिकांश घरपरिवार प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा कृषि व्यवसायमा संलग्न रहेका छन्। कृषि एवम् वनजन्य औद्योगिक कच्चा पदार्थको उपलब्धता, गाउँपालिकामा अन्य उद्योगधन्दाको साथै सूचना प्रविधिमा आधारित उद्योगको समेत विकास विस्तारको सम्भावना रहेको छ। त्यसैगरी गाउँपालिकामा ठूलो संख्यामा रहेका वनजंगल तथा जैविक विविधताले गाउँको विकासमा थप सम्भावना बोकेका छन्। मील, फर्निचर उद्योग, कुखुरा पालन, पशु पालन आदि यस गाउँपालिकामा रहेका केही साना तथा घरेलु उद्योग व्यवसायहरू हुन्। यस गाउँपालिकाको अर्को मुख्य आर्थिक आधार वैदेशिक रोजगार रहेको देखिन्छ।

- ♣ **भूउपयोगको अवस्था:** यस गाउँपालिकामा रहेका कुसुम खोला, डडुवा खोला, त्रिवेणी खोला, वैरी खोला, विरुङ खोलाहरूबाट गाँउ पालिकाको जमिनलाई सिंचित गर्न मद्दत मिलेको छ। अर्को तर्फ रिब्दीकोट गाँउपालिकामा बसोवास गर्ने अधिकांश मानिसहरूको मुख्य पेशा कृषि रहेको हुनाले यिनै खोलाहरूको पानीबाट सिंचाईको सुविधा पनि गर्ने गरिएको छ।
- ♣ **धरधुरी र प्रकार :** रिब्दीकोट गाउँपालिकामा परिवारले प्रयोग गरेको घरको वनावटको आधारमा पक्कि ३८८ अर्थात ८.४५ प्रतिशत र कच्ची ४२०३ अर्थात ९१.५५ प्रतिशत रहेको छ। बनोटको आधारमा वडागत संरचनाहरू सम्वन्धी विवरण तल तालिका नं.३ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नम्बर २

वनावटको आधारमा भवन संरचना

वडा नं.	पक्की	कच्ची	अन्य	जम्मा
१.	४८	५३७	०	५८५
२.	६६	४६८	०	५३४
३.	१४३	४४०	०	५८३
४.	३२	४५१	०	४८३
५.	१८	४१३	०	४३१
६.	१४	५८०	०	५९४
७.	४९	६१७	०	६६६
८.	१८	६९७	०	७१५
जम्मा	३८८	४२०३	०	४,५९१
प्रतिशत	८.४५	९१.५५	०	१००

सूचना श्रोत: गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६

पक्की : ढुंगा, ईटा र सिमेन्ट प्रयोग गरिएको गाह्रो भएको तथा कर्कट पाता, जस्ता, ढुंगाको छानो वा ढलान गरिएको,

अर्धपक्की : ढुंगा, ईटा र सिमेन्ट प्रयोग गरिएको गाह्रो भएको तथा छानो माटोको टायल वा खर, छ्वाली आदि प्रयोग गरिएको घरलाई बुझाउँछ।

कच्ची : फलेक, माटोको गाह्रो वा त्यस्तै कच्ची प्रकारको गाह्रो र छानो पनि माटोको टायल वा खर, छ्वाली आदि प्रयोग गरिएको घरलाई बुझाउँछ।
भुप्रो/छाप्रा/टहरा : फुसको घर, भुप्रो, छाप्रा वा टहरालाई बुझाउँछ।

♦ घरको प्रयोगको आधारमा परिवारको विवरण

स्वामित्वमा रहेको घरको प्रयोगको आधारमा ९८.४७ प्रतिशत परिवारहरूले आवासीय प्रयोजनको लागि मात्र घरको प्रयोग गरेको देखिन्छ । १.५३ प्रतिशत घरहरू आवासीय र व्यवसायिक वा कार्यालय दुवै प्रयोजनमा प्रयोग भएका छन् । अत्याधिक संख्या अर्थात् भण्डै ९९ प्रतिशत परिवारहरूले घरलाई आधारभूत आवासको रूपमा मात्र प्रयोग गरेको र सीमित संख्यामा रहेका घरहरू मात्र प्रायजसो शहरी इलाकामा व्यवसायिक र कार्यालय प्रयोजनको लागि प्रयोग भएको देखिन्छ । तसर्थ गाउँपालिकाको अधिकांश भाग ग्रामीण परिवेशका र परिवारहरू आर्थिक हिसाबले निम्न वा निम्न मध्यम आर्थिक स्थितिका रहेको स्पष्ट हुन्छ । वडाहरूको विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नम्बर ३
प्रयोगको आधारमा भवन संरचना

वडा नं.	आवासीय प्रयोग मात्र	आवासीय सह-व्यवसाय/कार्यालय	व्यवसाय/कार्यालय प्रयोजनका लागि मात्र	जम्मा
१.	५७७	८	०	५८५
२.	५३२	१२	०	५४४
३.	५८०	३	०	५८३
४.	४७६	७	०	४८३
५.	४२६	५	०	४३१
६.	५८७	७	०	५९४
७.	६५७	९	०	६६६
८.	७०४	११	०	७१५
	४५२९	६२	०	४५९१

सूचना श्रोत: गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६

♦ जमिनको स्वामित्वको आधारमा निर्भित भौतिक संरचना:

गाउँपालिकामा निर्माण भएका भौतिक संरचना र जग्गाको स्वामित्वको आधारमा करिव ८४.९६ प्रतिशत अर्थात करिव ३९९० घर संरचनाहरू स्वामित्व भएको जमिनमा निर्माण भएको अवस्था छ ।

तालिका नम्बर ४
भवन संरचना र जमिनको स्वामित्व सम्बन्धी वडागत विवरण

वडा नं.	लालपुर्जा भएको		लालपुर्जा नभएको		थाहा नभएको		लागु नहुने		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१.	५८०	८५.३१	८१	१३.८४	५	०.८५	०	०	५८५
२.	४९७	९३.२७	२४	४.४९	१२	२.२४	०	०	५३४
३.	४७८	८२	७९	१३.५५	२६	४.४५	०	०	५८३
४.	३७७	८०.१४	३५	७.२४	६१	१२.६२	०	०	४८३
५.	३५६	८२.६१	४४	१०.२०	३१	७.१९	०	०	४३१
६.	४८९	८२.३३	३४	५.७२	७१	११.९५	०	०	५९४
७.	५१५	७७.३४	५७	८.५५	९४	१४.११	०	०	६६६
८.	६९८	९७.९१	१४	१.९५	३	०.१४	०	०	७१५
जम्मा	३९९०	८४.९६	३८८	८.४५	३०३	६.५९	०	०	४५९१

सूचना श्रोत: गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६

- ♦ **उत्पादन र निकासी :** गाउँपालिकाबाट बाहिर निकासी हुने बस्तुहरूमा खाद्यान्न, तरकारी, फलफूल, दलहन, तेलहन रहेका छन् भने आयात गरिने बस्तुहरूमा घरायसी सामानहरू चिनी, साबुन, चाउचाउ, प्लास्टिक व्याग, पाइप, रेडीमेट कपडा, विस्कट, साबुन, निर्माण सामग्री, लत्ता कपडा इलेक्ट्रीक र इलेक्ट्रोनिक्स सामानहरू, दैनिक उपभोग्य बस्तुहरू रहेका छन् ।
- ♦ **उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय :** अध्ययनको क्रममा रिब्दीकोट गाउँपालिका क्षेत्रभित्र के कति उद्यम व्यवसाय संचालनमा छन् भन्ने यकिन तथ्यांक उपलब्ध हुन नसकेतापनि केन्द्रिय तथ्यांक विभागले सन २०१८ मा गरिएको आर्थिक सर्वेक्षणको अभिलेख अनुसार यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र विभिन्न विषय क्षेत्रमा ४४३ पेशा, व्यवसाय र उद्यम रहेको छ । विषय क्षेत्रगत उद्यम, व्यवसाय, पेशाहरु संचलन रहेको देखिन्छ ।

तालिका ५		
क्र.सं.	विषय क्षेत्रको उद्यम, पेशा व्यवसाय	संख्या
१	कृषि तथा पशुपंक्षी	५०
२	निर्माण तथा उत्पादन	३९
३	खानीजन्य, विद्युत, ग्यास, खानेपानी तथा निर्माण	४
४	थोक तथा खुद्रा	२११
५	झातायात, भण्डारण, सूचना प्रविधि	५
६	खाद्य, होटेल, रेष्टुरेण्ट,	६२
७	वित्तीय तथा लघुवित्त	१६
८	शिक्षा	२९
९	स्वास्थ्य तथा सामाजिक सेवा	६
१०	रियल स्टेट, पेशाक्षेत्र, विज्ञान प्रविधि, प्रशासन, कला, मनोरन्जन र अन्य	२१
	जम्मा	४४३

उपरोक्त अभिलेख अनुसारको पेशा व्यवसायमध्ये गाउँपालिकामा के कति पेशा व्यवसाय दर्ता, नविकरण भएको भन्ने यकिन तथ्यांक उपलब्ध हुन सकेन ।

२.४ संगठनात्मक संरचना :

प्रशासनिक विभाजन अनुसार ८ वटा वडा रहेको यस गाउँकार्यपालिका अन्तर्गत विषयक्षेत्रगत समितिहरूमा आर्थिक, सामाजिक, पूर्वाधार, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन, राजस्व परामर्श, श्रोत अनुमान तथा वजेट सीमा निर्धारण, वजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा जस्ता समितिहरू लगायत विभिन्न उपसमितिहरू गठन भई क्रियाशील छन् । गाउँ कार्यपालिकाको संगठन संरचा अनुसार कार्यालयमा कूल ३८ जना कर्मचारीहरू कार्यरत रहेको जसमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, शिक्षा अधिकृत, इन्जिनियर, कृषि विकास अधिकृत, सूचना प्रविधि अधिकृत र अन्य अधिकृत तह तथा सहायकस्तरका विभिन्न तहका कर्मचारीहरूबाट गाउँकार्यपालिका कार्यालय तथा वडा कार्यालयहरूबाट विकास निर्माण तथा सेवा प्रवाह सम्बन्धी आवश्यक कर्मचारीहरू रहेका छन् । राजश्व सम्बन्धी कुनै स्वतन्त्र शाखा उपशाखा नहरको तर सहायकस्तर कर्मचारीबाट राजश्व आम्दानीको रसिद काट्ने काम भइरहेको अवस्था छ ।

परिच्छेद - तीन:

राजस्व परिचालनका शैद्धान्तिक आधार र राजश्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

राजस्व क्षमता सुधार तथा राजश्व अभिवृद्धिका लागि वित्तीय विकेन्द्रीकरण एवं राजश्व प्रणाली सम्बन्धी आधारभूत पक्षहरू कर आधार (Tax Base) र करदर (Tax Rate), करको दायरा (Coverage Ratio), मूल्यांकन मापदण्ड (Valuation Ratio) र संकलन प्रणाली (Collection Ratio) को वस्तुनिष्ठ विश्लेषण र विवेचना हुनु आवश्यक छ। यस मध्ये राजश्व आधार (Tax Base) र करदर (Tax Rate) लाई नीतिगत औजारको रूपमा लिइन्छ भने करको दायरा (Coverage Ratio), मूल्यांकन मापदण्ड (Valuation Ratio) र संकलन प्रणाली (Collection Ratio) लाई नीतिगत तथा प्रशासनिक औजारको रूपमा लिइन्छ। यस आधारमा कर आधार र करदरलाई यथास्थितिमा पनि करको दायरा, मूल्यांकन मापदण्ड र पद्धति, संकलनसंग सम्बन्धित संयन्त्रको प्रभावकारी परिचालन, अनुगमन प्रणालीको स्थापना, नियमित समीक्षा, जनशक्तिको उचित र प्रभावकारी व्यवस्थापन, उत्प्रेरणा र दण्डका प्रावधान, कर सचेतना र आय व्ययको उचित उपयोग वारेमा पारदर्शिता जस्ता पक्षमा गरिने सुधारले सरकारको राजश्व परिचालनलाई प्रभावकारी बनाई संकलनमा वृद्धि गर्न सकिने विश्वास गरिन्छ।

३.१ राजस्व परिचालनका आधारभूत पक्षहरू

- **राजस्वको आधार (Tax Base) :** सामान्यतया राजश्व आधारको रूपमा सम्पत्ति, आम्दानी र वस्तु वा सेवा क्षेत्रलाई लिइन्छ। प्रचलित कानून अन्तर्गत स्थानीय तहलाई सम्पत्ति, आम्दानी र वस्तु वा सेवा क्षेत्रमा कर तथा गैर कर राजश्वका आधारहरू प्रमुख रहन्छ। यसै पृष्ठभूमिमा गाउँपालिकाले आन्तरिक श्रोत परिचालनका लागि के कस्तो शिर्षकबाट कर तथा गैरकर राजश्व संकलन गरिरहेको अवस्था छ भन्ने कुराको समीक्षा गरी अभ्यासमा रहेको र अभ्यास भन्दा बाहिर रहेको राजश्व आधारहरूको समयसापेक्ष विश्लेषण गरी राजश्व क्षेत्र विस्तारका लागि थप राजस्व श्रोतहरू पहिचान गर्ने गरिन्छ।
- **करदर (Tax Rates) :** यस अन्तर्गत कानून बमोजिम लगाउन उठाउन पाउने कर तथा गैरकर राजश्व दरको समीक्षा र करका दरहरूमा आवश्यक परिमार्जन गर्दै कर प्रणालीलाई वैज्ञानिक, व्यवहारिक बनाइने छ। सम्पत्ति, आय वा वस्तु सेवामा कर प्रयोजनका लागि अभ्यासमा रहेको समदर, अनुदारदर र प्रगतिशील करदर मध्ये प्रगतिशील र वैज्ञानिक करदर निर्धारण गर्ने गरिन्छ।
- **करको दायरा (Ratio of Coverage) :** यस अन्तर्गत विद्यमान कानून बमोजिम सम्पत्ति, आय र वस्तु वा सेवा क्षेत्रमा कायम हुन सक्ने कूल करदाता संख्या र हाल कर प्रणालीमा आवद्ध वा करको दायरामा रहेका करदाता संख्याको अनुपात विश्लेषण गरिन्छ। साथै करको दायरा बाहिर रहेका करदाताहरूको अनुपातको वस्तुनिष्ठ विश्लेषण गर्दै नसमेटिएका वा बाहिर रहेका करदाताहरूलाई समेत करको दायरामा ल्याउने विविध विधिहरू पहिचान गर्ने गरिन्छ।
- **करयोग्य सम्पत्तिको मूल्यांकन (Valuation Ratio) :** यस अन्तर्गत कर राजश्वको प्रमुख आधार सम्पत्ति (अचल सम्पत्ति विशेषत जमिन र भौतिक संरचना), आय वा कारोवार र वस्तु र सेवा क्षेत्रको वैज्ञानिक विधिबाट वर्गिकरण र मूल्यांकन विधि तयार गरी सोही आधारमा करदर निर्धारण गरी राजश्व संकलन गर्ने गर्ने गरिन्छ। नेपालको सन्दर्भमा स्थानीय तहको क्षेत्राधिकार भित्र रहेको सम्पत्तिकर प्रयोजनको लागि जमिन तथा भौतिक संरचनाहरूको प्रचलित कानून बमोजिम वैज्ञानिक र समयसापेक्ष रूपमा वर्गिकरण र मूल्यांकनको आधार अनि मापदण्ड निर्माण गरी सोही आधारमा राजश्व संकलन गर्ने विधिहरू पहिचान गर्ने गरिन्छ।
- **राजश्व प्रशासन तथा संकलन (Ratio of Collection) :** यस अन्तर्गत राजश्व प्रशासन तथा संकलन प्रणालीलाई करदातामैत्री तथा प्रविधिमैत्री बनाउन राजश्व नीति, कानून, संस्थागत संरचना, मानव संसाधन, संकलन प्रणाली, सूचना प्रविधि तथा अन्य विकल्पहरूको प्रयोग र राजश्वको उपयोग सम्बन्धमा सुशासन र

पारदर्शिता जस्ता विद्यमान पक्षहरूको समीक्षा गर्दै राजस्व संकलन प्रणालीलाई करदातामैत्री र प्रविधिमैत्री बनाउन उपयुक्त विकल्पहरूको विश्लेषण गर्ने गरिन्छ ।

३.२ राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था

क) संवैधानिक अधिकार

नेपालको संविधान २०७२ को धारा ५७ मा राज्यशक्तिको बाँडफाँड सम्बन्धी व्यवस्था गरेको छ । राज्य शक्ति बाँडफाँड संविधानको अनुसूची ५ वमोजिम संघलाई, अनुसूची ६ वमोजिम प्रदेशलाई र अनुसूची ८ वमोजिम स्थानीय तहलाई हुने व्यवस्था भएको छ ।

त्यसैगरी अनुसूची ७ मा संघ र प्रदेशको साभा अधिकारका र अनुसूची ९ मा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साभा अधिकार सम्बन्धी व्यवस्था गरिएको छ । यसरी व्यवस्था गरिएका अधिकारहरू प्रयोगका लागि सम्बन्धित सरकारहरूले आ-आफ्नो कानूनहरू बनाउनु पर्ने हुन्छ । नेपालको संविधान २०७२ को धारा ६० मा राजस्व स्रोतको बाँडफाँडको व्यवस्था गरिएको छ । यसअनुसार तीनै तहका सरकारले आफ्नो आर्थिक अधिकार क्षेत्र भित्रको विषयमा कर लगाउन र राजस्व संकलन गर्न सक्ने व्यवस्था भएको छ । मुलत तीनैतहका सरकारलाई एकल अधिकार र साभा अधिकार गरी दुई प्रकारका अधिकार निर्धारण गरिएको छ । कर लगाउने तथा राजस्व संकलन गर्ने सन्दर्भमा स्थानीय

तालिका नम्बर ६ स्थानीय तहको संवैधानिक अधिकार क्षेत्र	
स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र अनुसूची ८ को अनुक्रम ४ वमोजिम	संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साभा अधिकार अनुसूची ९ को अनुक्रम ६ वमोजिम
♣ सम्पत्ति कर ♣ घर वहाल कर ♣ घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क ♣ सवारी साधन कर ♣ सेवा शुल्क दस्तुर ♣ पर्यटन शुल्क ♣ विज्ञापन कर ♣ व्यवसाय कर ♣ भूमिकर (मालपोत) ♣ दण्ड जरिवाना, ♣ मनोरञ्जन कर ♣ मालपोत संकलन	♣ सेवा शुल्क ♣ दस्तुर ♣ दण्ड जरिवाना ♣ प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी ♣ पर्यटन शुल्क
श्रोत : नेपालको संविधान २०७२	

तहका लागि नेपालको संविधान अनुसूची ८ को अनुक्रम ४ मा उल्लेख गरिएको छ । यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण यसैसाथ तालिकामा उल्लेख गरिएको छ । सो अनुसार स्थानीय तहले सम्पत्ति कर, घरवहाल कर, घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, सेवा शुल्क दस्तुर, पर्यटन शुल्क, विज्ञापन कर, व्यवसाय कर, भूमिकर तथा मालपोत, दण्ड जरिवाना, मनोरञ्जन कर र मालपोत संकलन गर्न सक्ने छ भने प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी र पर्यटन शुल्कलाई साभा अधिकार क्षेत्रभित्र राखिएको छ ।

ख) स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४

स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ९ मा गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको वित्तीय अधिकार क्षेत्र उल्लेख भएको छ । सो परिच्छेदको दफा ५४ देखि ६४ सम्म वित्तीय अधिकार सम्बन्धी विविध पक्षहरू व्यवस्था गरिएको छ । यस अनुसार दफा ५४ मा कानून नवाइ कर लगाउन, उठाउन र ऋण लिन नपाइने व्यवस्था भएको छ भने दफा ५५ मा एकीकृत सम्पत्ति कर र घरजग्गा करको व्यवस्था गरिएको छ । यसैगरी दफा ५६ मा भूमिकर तथा मालपोत, दफा ५७ मा घरजग्गा वहाल कर, दफा ५८ मा व्यवसाय कर, दफा ५९ मा वहाल वित्तौरी शुल्क, दफा ६० मा पार्किङ शुल्क, दफा ६१ मा जटीवुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर, दफा ६२ मा सेवा शुल्कको व्यवस्था गरिएको छ भने दफा ६३ मा कर, शुल्क वा दस्तुर कुटनीतिक नियोग एवं कुटनीतिज्ञ र वैदेशिक ऋण एवं सहायताबाट संचालित परियोजनाका पैठारी भएका मालसामानमा लगाउन नपाउने व्यवस्था छ । दफा ६४ मा प्रदेश र गाउँपालिका वा गाउँपालिकाको दोहोरो अधिकार क्षेत्रभित्र कर निर्धारण, संकलन र बाँडफाँडको व्यवस्था गरिएको छ । यस अनुसार स्थानीय तहले टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा र इरिक्सा जस्ता सवारी करको दर निर्धारण संकलन गर्ने

अधिकार स्थानीय तहमा राखिएको छ भने यि वाहेकका सवारी साधनमा करदर निर्धारण र संकलन गर्ने अधिकार प्रदेश सरकारलाई दिइएको छ । यसैगरी घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क र मनोरञ्जन करको दर निर्धारण प्रदेश सरकारबाट र संकलन गर्ने जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई दिइएको छ भने विज्ञापन कर दर निर्धारण र संकलन गर्ने अधिकार स्थानीय तहलाई दिइएको छ । प्राकृतिक स्रोत कर खासगरी दुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, चुनदुङ्गा, खरीदुङ्गा, अभ्रख र दहत्तर वहत्तरको करदर निर्धारण प्रदेश सरकार र संकलन गर्ने जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई दिइएको छ । पर्यटन शुल्क पर्वतारोहण, राष्ट्रिय निकुञ्ज, वन्यजन्तु आरक्षण तथा संरक्षण क्षेत्रको प्रवेश शुल्क नेपाल सरकारलाई, स्थानीय उद्यान, पार्क, चिडियाखाना, ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक सम्पदा तथा संग्राहलयको प्रवेश शुल्क स्थानीय सरकारलाई र पर्यटन शुल्क निर्धारण र संकलन गर्ने अधिकार प्रदेश सरकारलाई दिइएको छ ।

ग) अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४

ऐनको दफा ३ मा कर, गैरकर तथा रोयल्टी लगाउन सक्ने व्यवस्था भएको छ । यस अनुसार स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र यसै ऐनको दफा ३ को उपदफा ३ तथा अनुसूची ३ मा उल्लेख गरिएको छ । स्थानीय तहको यस ऐन अनुसार देहाय वमोजिमका क्षेत्रहरूमा कर तथा गैरकर राजस्व संकलन गर्न सक्ने व्यवस्था भएको छ ।

तालिका नम्बर ७ वित्तीय अधिकार क्षेत्र : कर तथा गैरकर सम्बन्धी	
करका क्षेत्रहरू	गैरकरका क्षेत्रहरू
१) सम्पत्ति कर २) घर वहाल कर ३) घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क ४) सवारी साधन कर ५) भूमिकर (मालपोत) ६) मनोरञ्जन कर ७) विज्ञापन कर ८) व्यवसाय कर	१) सेवा शुल्क दस्तुर २) पर्यटन शुल्क ३) दण्ड जरिवाना
श्रोत : अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४	स्थानीयतहको अधिकार क्षेत्रको विषयमा स्थानीय कानून र अन्य प्रचलित कानून अनुसार लगाइने अन्य कर तथा गैरकर करहरू

अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ अनुसार स्थानीय तहले कर राजस्व अन्तर्गत सम्पत्तिकर, घरवहाल कर, घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, भूमिकर तथा मालपोत, मनोरञ्जन कर, विज्ञापन कर, व्यवसाय कर लगाउन र संकलन गर्ने सक्ने व्यवस्था गरिएको छ भने गैरकर राजस्व अन्तर्गत सेवा शुल्क दस्तुर, पर्यटन शुल्क र दण्ड जरिवाना लगायतका आधारहरू परिभाषित गरिएका छन् ।

त्यसैगरी दफा ४ मा गैरकरको दर निर्धारणका आधारहरू तोिएको छ । सबै तहका सरकारहरूले वस्तु वा सेवाको लागत, संचालन र सम्भार खर्चलाई आधार मानी गैरकरका दरहरू निर्धारण गर्नुपर्ने व्यवस्था छ भने दफा ५ मा एकल कर प्रशासन सम्बन्धी व्यवस्था गरिएको छ । यस अनुसार सवारी साधन कर, घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, विज्ञापन कर, मनोरञ्जन कर उठाउदा प्रदेश र स्थानीय सरकारले एक अर्काको कर समेत उठाउने व्यवस्था गरिएको छ । कर संकलन गर्दाको सम्बन्धित तहले प्रशासनिक खर्च २ प्रतिशत राखी बाँकी रकम सम्बन्धित तहको संचित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने हुन्छ ।

अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ३ को दफा ६ मा मूल्य अभिवृद्धिकर तथा अन्तःशुल्क वाँडफाँड, दफा ७ मा प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टी वाँडफाँडको व्यवस्था गरेको छ । यस अनुसार मूल्य अभिवृद्धि कर तथा अन्तःशुल्कबाट १५ प्रतिशत र प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी (पर्वतारोहण, विद्युत, वन, खानी तथा खनिज र पानी तथा अन्य प्राकृतिक स्रोत) बाट २५ प्रतिशत राजस्वको व्यवस्था गरिएको छ । यसैगरी परिच्छेद ४ को दफा ८ मा वित्तीय समानीकरण अनुदान, दफा ९ मा सशर्त अनुदान, दफा १० मा समपूरक अनुदान र दफा ११ मा विशेष अनुदानको व्यवस्था गरिएको छ भने दफा १४ मा आन्तरिक ऋण लिन सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

घ) राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४

प्राकृतिक स्रोतको परिचालन, राजस्व बाँडफाँड तथा अनुदान सम्बन्धी व्यवस्था यस ऐनको परिच्छेद ४ मा गरिएको छ । यसै ऐनको दफा १४ मा प्राकृतिक स्रोतको परिचालन गर्दा लिइने आधार, दफा १५ मा राजस्व बाँडफाँड गर्दा लिइने आधार, दफा १६ मा अनुदान सिफारिस गर्दा लिइने आधारको व्यवस्था गरिएको छ । राजस्व बाँडफाँड गर्दा विशेष गरी जनसंख्या, भौगोलिक क्षेत्रफल, मानव विकास सूचकाङ्क, खर्चको आवश्यकता, राजस्व संकलनमा गरेका प्रयास, पूर्वाधार विकास जस्ता पक्षहरूलाई आधार मानिने व्यवस्था गरिएको छ ।

ड) गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७९

रिब्दीकोट गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७९ अनुसार निम्न राजस्वका श्रोतहरूबाट राजस्व संकलन गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

तालिका नं ८

क) कर राजस्व तर्फ :	ख) गैरकर राजस्व
१. सम्पत्ति कर	९) सडक उपयोग शुल्क
२) भूमिकर (मालपोत)	१०) बहाल विटौरी शुल्क
३) बहाल कर	११) पार्किङ शुल्क
४) व्यवसाय कर	१२) ट्रेकिङ, कोयोकिङ, क्यानोइङ, वञ्जी जम्पिङ, जिप फ्लायर र ज्यापिटिङ शुल्क
५) जडीवुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर	१३) ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, रोडा र ग्राभेल विक्री शुल्क
६) विज्ञापन शुल्क	१४) सेवा शुल्क, दस्तुर
७) मनोरञ्जन कर	१५) सरसफाई शुल्क
८) सवारी साधन कर	१६) पर्यटन शुल्क
	१७) प्राकृतिक श्रोत साधन विक्री शुल्क

३.३ आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

रिब्दीकोट गाउँपालिकाको आन्तरिक आय अन्तर्गत कर तथा गैरकर राजस्वका प्रमुख श्रोतहरू सम्पत्तिकर, घरबहाल कर, व्यवसाय कर, नक्सापास, एवं प्राकृतिक श्रोत साधन (ढुङ्गा गिट्टी बालुवा) आदिको विद्यमान अवस्था र राजस्व सम्भावनाहरू यसप्रकार रहेको छ ।

तालिका नं ९

कर राजस्व तथा गैरकर राजस्व सम्बन्धी वर्तमान अवस्था

आय शीर्षकहरू	सम्भावना	दर निर्धारण	संकलन
क) कर राजस्व			
● सम्पत्तिमा आधारित कर –मालपोत वा भूमिकर	भएको	भएको	भएको
● सम्पत्तिमा आधारित कर –सम्पत्तिकर	भएको	भएको	भएको
● व्यवसाय कर	भएको	भएको	भएको
● सवारी कर			
● घरजग्गा बहाल कर	भएको	भएको	भएको
● विज्ञापन कर	भएको	भएको	नभएको
● मनोरञ्जन कर	नभएको	नभएको	नभएको
(ख) गैर कर राजस्व			
● सवारी पार्किङ शुल्क	भएको	नभएको	नभएको

आय शीर्षकहरू	सम्भावना	दर निर्धारण	संकलन
● वहाल विटौरी शुल्क	भएको	नभएको	नभएको
● पर्यटन सेवा शुल्क	भएको	नभएको	नभएको
● फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	भएको	नभएको	नभएको
● प्राकृतिक स्रोत: ढुङगा, गिटि, बालुवा, माटो, दहत्तर बहत्तर बिक्री	भएको	भएको	भएको
● ढल निकास सेवा शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको
● सार्वजनिक शौचालय सेवा शुल्क	भएको	नभएको	नभएको
● हाटवजार सेवा शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको
● पशुवधशाला सेवा शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको
● सार्वजनिक संरचना मर्मत सम्भार शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको
● सडक बत्ती सेवा शुल्क	भएको	नभएको	नभएको
● अतिथि गृह सेवा शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको
● अचल सम्पत्ति मूल्यांकन शुल्क	भएको	भएको	भएको
● दर्ता तथा नविकरण दस्तुर	भएको	भएको	भएको
● नक्सापास दस्तुर	भएको	भएको	भएको
● सिफारिस तथा बक्सौनी दस्तुर	भएको	भएको	भएको
● नाता प्रमाणित दस्तुर	भएको	भएको	भएको
● अन्य प्रमाणित दस्तुर	भएको	भएको	भएको
● लिलाम बिक्री	भएको	भएको	भएको
● सार्वजनिक निजी साभुदारी	नभएको	नभएको	नभएको
● अन्य स्रोत परिचालन (नक्सा फाराम, फोटोकपी, प्रोफाईल, घरनम्बर आदि)	नभएको	नभएको	नभएको
● साँवा, ब्याज, लाभांस र वोनस	नभएको	नभएको	नभएको
● भाडा तथा वहाल	नभएको	नभएको	नभएको
● मेसिन तथा औजार भाडा	नभएको	नभएको	नभएको
● सभागृह भाडा	नभएको	नभएको	नभएको
● ताल, पोखरी तथा जग्गा भाडा	नभएको	नभएको	नभएको

३.३.१ सम्भावना तथा चुनौतीहरू

राजस्व अभिवृद्धि एवं परिचालन गर्ने सन्दर्भमा रिब्दीकोट गाउँपालिका निम्न अनुसारका सम्भावना तथा चुनौतिहरू रहेका छन् ।

तालिका नम्बर १० गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विश्लेषण	
सवल पक्ष तथा सम्भावनाहरू	समस्या तथा चुनौतिहरू
♦ गाउँपालिकामा राजस्व इकाई क्रियाशील रहेको र निम्नस्तरको जनशक्ति व्यवस्था भएको ♦ राजस्व संकलन बढा कार्यालयबाट हुँदै आएको ♦ राजस्व अभिवृद्धिका लागि वार्षिक नीति, कार्यक्रमको व्यवस्था ♦ सम्पत्तिकर, वहालकर, व्यवसायकर जस्ता मुख्य स्रोतहरू कार्यान्वयनमा ♦ आर्थिक ऐन २०७९ कार्यान्वयनमा रहेको ♦ राजस्व अभिलेखन एवं रसिद काट्ने व्यवस्था कम्प्युटर सफ्टवेयरबाट हुने गरेको ♦ पार्किङ सेवा, लिफ्टङ खानेपानी, स्थानीय सडक शीतभण्डार, पशुवधशाला, कृषि उपज संकलन केन्द्र, हाटवजार संचालन आदि जस्ता भौतिक पूर्वाधार निर्माण तथा सुविधा उपलब्ध गराए वापत सेवा शुल्क संकलनको सम्भावना बलियो ♦ होमस्टे एवं उद्यमशीलता विकास गरी उद्योग व्यवसाय प्रवर्द्धनबाट राजस्व संकलन हुन सक्ने क्षेत्रमा वजेट विनियोजन भएको	♦ आन्तरिक आयमा कर राजस्वको हिस्सा क्रमिक रुपमा घट्दो र गैरकर राजस्वको हिस्सा बढ्दो क्रममा रहनु ♦ गैरकर राजस्व माथिको परनिर्भरता बढ्दै जानु ♦ सम्पत्तिकर र व्यवसायकर प्रभावकारी ढंगबाट कार्यान्वयन गर्न कठिनाई ♦ नागरिकलाई कर तिर्नुपर्ने वारेमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्न नसक्नु ♦ सम्पत्तिकर, मालपोत वा भुमिकर, वहाल कर असुली कार्यविधि नभएको ♦ राजस्व संकलन हुने क्षेत्रहरू खासगरी पूँजीगत क्षेत्रमा लगानी अभिवृद्धि गर्न नसक्नु ♦ पर्यटकीय क्षेत्र, खानेपानी सेवा, स्थानीय सडक जस्ता गाउँपालिकाले निर्माण गरी सेवा सुविधा उपलब्ध गराए वापत उपभोग शुल्क कार्यान्वयन ल्याउन कठिनाई ♦ राजस्व शाखामा दक्ष एवं जनशक्ति संख्या न्यून हुनु ♦ गाउँपालिकापदाधिकारी, सदस्य एवं कर्मचारीहरूमा राजस्व अभिवृद्धि सम्वन्धी क्षमता न्यून हुनु ♦ राजस्वका दररेटहरू व्यवहारिक नहुनु ♦ कर राजस्व एवं गैरकर राजस्व परिचालनका लागि छाता कानून निर्माण नहुनु, ♦ राजस्व सम्वन्धी वार्षिक नीति कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन का लागि वजेट व्यवस्था नहुनु ♦ कर भुक्तानीका लागि करदाताहरू गाउँपालिकाकार्यालय मै आउनुपर्ने बाध्यात्मक अवस्था ♦ कर प्रशासनलाई प्रभावकारी रुपमा संचालन गर्न नसक्नु

३.४ आन्तरिक राजस्व संकलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण

३.४.१ कर राजस्व

कर राजस्व तर्फ रिब्दीकोट गाउँपालिकाबाट भूमिकर तथा मालपोत, सम्पत्तिकर, व्यवसायकर, सवारी कर, घरजग्गा वहाल कर र विज्ञापन कर संकलन हुँदै आएको छ । गाउँपालिकामा मनोरन्जन करको सम्भावना देखिदैन र यसका लागि करदर निर्धारण भएको छैन । यस सम्वन्धी विस्तृत विवरण तल उल्लेख गरिएको छ ।

क) सम्पत्ति कर

विद्यमान अवस्था : गाउँपालिकामा सम्पत्ति कर र मालपोत तथा प्रणाली कार्यान्वयनमा रहेको छ । यस अन्तर्गत अचल सम्पत्तिहरू जग्गा र सो माथी बनेको भौतिक संरचना घर, टहरा गोदाम आदिलाई समावेश गरिएको छ । पालिकाबाट घर संरचना र जग्गालाई वडागत रुपमा सडकसंग जोडिएको वा वजारक्षेत्रको मूल्यका आधारमा न्यूनतम

मूल्य कायम गरिएको छ र सो रकममा करका दर निर्धारण गरिएको छ । आ.व. २०७९/८० को आर्थिक ऐन २०७९ अनुसूची १ ले सम्पत्तिकरको रु. ५ लाख सम्मको मूल्यांकनमा एकमुष्ट रु.१०० र अधिकतम एक करोड भन्दा माथीको मूल्यांकनमा प्रतिलाख रु.३१ करदर निर्धारण भएको छ । चालु आ.व.को लागि सम्पत्तिकर कूल अनुमान रु.१२ लाख रहेकोमा पहिलो चौमासिक अवधिसम्ममा रु.५५,७७० संकलन भएको अवस्था छ ।

तालिका नम्बर ११
वनावटको आधारमा भवन संरचना

करयोग्य एकीकृत सम्पत्तिको मूल्य	वार्षिक दर (कोष्ठमा उदाहरण)
पाँच लाख रुपैयाँसम्मको मूल्यांकनमा	एक मुष्ट (रु १००)
पन्ध्र लाख रुपैयाँसम्म	प्रति लाख (रु अठार)
पन्ध्र लाख देखि पच्चिस लाख रुपैयाँसम्म	प्रति लाख (रु एक्काइस)
पच्चिस लाख देखि पचास लाख रुपैयाँसम्म	प्रति लाख (रु चौविस)
पचास लाख रुपैयाँदेखि पचहत्तर लाख रुपैयाँसम्म	प्रति लाख (रु सत्ताइस)
पचहत्तर लाख रुपैयाँदेखि एक करोड रुपैयाँसम्म	प्रति लाख (रु उनन्तिस)
एक करोड भन्दा माथि	प्रति लाख (रु एकतिस)

सम्भाव्यता : घरधुरीका आधारमा सम्पत्ति करको सम्भाव्यता हेर्दा पालिकालाई वार्षिक सम्पत्ति कर वापत रु.१ करोड १६ लाख संकलन हुने संभावना देखिन्छ । २०७८ को जनगणना अनुसार गाउँपालिकामा ४५९१ घर परिवार रहेका छन् । प्रति ३ घरमा २ जना करदाता भएको अनुमान गर्दा सम्पत्ति कर प्रयोजनका लागि गाउँपालिकामा ७२०० करदाता हुने अनुमान गरिएको छ । शुरुका वर्षहरुमा उपरोक्त कर प्राप्त नभएपनि दायरा विस्तार गर्दै जाँदा सो रकम संकलन हुन सक्ने देखिन्छ । न्यूनतम ०.००३ प्रतिशत देखि ०.००४ प्रतिशत सम्मको दर निर्धारण गर्दा उपरोक्त रकम प्राप्त हुन सक्छ ।

यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण यसैसाथ सम्लग्न तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नम्बर १२							
सम्पत्ति कर : प्राप्त हुन सक्ने अनुमान							
जम्मा परिवार संख्या	करदाता संख्या यथार्थमा	करदाता प्रतिशत	करदाता संख्या	अचल सम्पत्ति न्यूनतम मूल्यांकन रु.	सम्पत्ति करदर	वार्षिक कर रकम प्रति एक करदातावाट रु.	जम्मा वार्षिक कर रकम रु.
४५९१	७२००	४०	२८८०	५ लाख सम्म	एकमुष्ट	२००	५,७६,०००
		२०	१४४०	१० लाख सम्म	०.००५	१०००	१४,४०,०००
		१५	१०८०	५० लाख सम्म	०.००३	१५००	१६,२०,०००
		१०	७२०	७५ लाख सम्म	०.००३	२२५०	१६,२०,०००
		७	५०४	१ करोड सम्म	०.००४	४०००	१९,३४,०००
		३	२१६	१ करोड ५० लाख सम्म	०.००४	६०००	१२,९६,०००

		२	१४४	१ करोड ५० लाख देखि २ करोड सम्म	०.००४	८०००	११,५२,०००
		१.५	१०८	३ करोड सम्म	०.००४	१०,५००	११,३४,०००
		१	७२	४ करोड सम्म	०.००४	१४,०००	१०,०८,०००
		०.५	३६	५ करोड सम्म	०.००४	१७,५००	६,३०,०००
जम्मा							१,१६,००,०००

उपरोक्त अनुसारको सम्पत्तिकरलाई पहिलो वर्ष ५० प्रतिशत (५८ लाख ३३ हजार) दोश्रो वर्ष ७५ प्रतिशत (८७ लाख) हुदै अन्तिम वर्ष सत प्रतिशत करदाता करको दायरामा आउने र प्रक्षेपण अनुसार रु.१ करोड १६ हजार सम्पत्तिकर सकलन हुने अनुमान गरिएको छ ।

ख) घरवहाल कर

विद्यमान अवस्था : गाउँपालिकाक्षेत्रभित्र व्यक्ति संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छाप्रा, जग्गा, पोखरी आदि पुरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएमा घरजग्गा बहाल कर लगाइने व्यवस्था पालिकाको गाउँपाकिकाको आर्थिक ऐनमा व्यवस्था गरिएको छ । भाडा प्रयोजनका आधारमा डेरावाल, व्यवसाय र संस्थागत गरी तीन भागमा वर्गीकरण गरिएको छ । गाउँपालिकाक्षेत्रभित्र व्यापारिक प्रयोजनका लागि ८३ इकाई भाडामा प्रयोग भएको अभिलेख रहेको छ भने कार्यालय प्रयोजनका लागि २५ इकाई बहालमा रहेको छ । गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७९ अनुसार सवैका लागि १० प्रतिशतको समदरमा बहालकर निर्धारण गरिएको छ । आ.व.२०७९/०८० मा बहालकर शिषकमा रु. ३,००,००० अनुमान रहेकोमा पहिलो त्रैमासिक अवधिसम्ममा कुनै रकम संकलन भएको अवस्था छैन ।

सम्भाव्यता : गाउँपालिकाले आगामी आ.व.देखि व्यवसायिक प्रयोजन, कार्यालय प्रयोजन र आवासीय र व्यक्तिगत प्रयोजनका लागि व्यवसायिक र कार्यालय प्रयोजन तर्फ न्युनतम ५ देखि अधिकतम ७ प्रतिशत र निजी तथा आवासीय प्रयोजनमा न्युनतम ३ देखि अधिकतम ५ प्रतिशत सम्मको फरक फरक घरबहालकर दर निर्धारण गरी संकलन गर्न सकेको खण्डमा आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ को संकलन भन्दा ३० प्रतिशत वृद्धि अनुमान गर्न सकिन्छ । यस हिसावबाट गाउँपालिकाले करिव रु.१० लाख घरबहाल कर संकलन गर्न सक्ने देखिन्छ ।

ग) व्यवसाय कर

विद्यमान अवस्था : गाउँपालिकाले विभिन्न १३ विषय क्षेत्रका करिव ९७ प्रकारका शिर्षकहरुबाट व्यवसाय कर संकलन गर्ने प्रस्ताव गरेको छ । यस अन्तर्गत पनि व्यवसायको सेवा प्रकृति र श्रेणी अनुसार अन्य उपशिर्षकहरु रहेका छन् । गाउँपालिकाले वार्षिक व्यवसाय कर आर्थिक वर्ष २०७९/०८० का लागि रु.१,५०,००० अनुमान रहेकोमा पहिलो चौमासिक अवधिमा रु.८५ हजारको हाराहारीमा व्यवसायकर संकलन भएको अवस्था छ । गाउँपालिकामा उपलब्ध अभिलेख अनुसार रिब्दीकोट गाउँपालिकाक्षेत्रभित्र रहेका विषयक्षेत्रका व्यवसाय संख्या र करदर सम्बन्धी विवरण तल तालिकामा उल्लेख भए बमोजिम रहेको छ ।

तालिका १३				
व्यवसायको प्रकृति, संख्या र करदर				
क्र.सं.	विषय क्षेत्रको उद्यम, पेशा व्यवसाय	संख्या	करको औषत दर	संभावना
१	कृषि तथा पशुपंक्षी	५०	२०००	१०००००
२	निर्माण तथा उत्पादन	३९	३०००	११७०००
३	खानीजन्य, विद्युत, ग्यास, खानेपानी तथा निर्माण	४	५०००	२००००

४	थोक तथा खुद्रा	२११	१०००	२११०००
५	यातायात, भण्डारण, सूचना प्रविधि	५	१५००	७५००
६	खाद्य, होटेल, रेष्टुरेण्ट,	६२	२०००	१२४०००
७	वित्तीय तथा लघुवित्त	१६	५०००	८००००
८	शिक्षा	२९	५०००	१४५०००
९	स्वास्थ्य तथा सामाजिक सेवा	६	२५००	१५००००
१०	रियल स्टेट, पेशाक्षेत्र, विज्ञान प्रविधि, प्रशासन, कला, मनोरन्जन र अन्य	२१	४०००	८४०००
	जम्मा	४४३		१०५८०००

व्यवसाय कर सिद्धान्तत लगानी र वार्षिक कारोवारको आधारमा कर लगाउने गरिन्छ । व्यवसायहरूको लेखापरीक्षण एवं वार्षिक कारोवारलाई आधार मानी कर रकम निर्धारण गर्ने गरिन्छ । सामान्यत, गाउँपालिकाभित्र संचालन हुने व्यवसायहरूको स्तर र व्यवसायिक प्रकृति हेर्दा स्थानीय नै हुने र अधिकांश अनौपचारिक हुने भएकोले लेखापरीक्षण गर्ने कार्य आफैमा त्यत्ति व्यवहारिक नहुन पनि सक्छ । तापनि व्यवसायमा कर निर्धारण गर्ने आधार भनेको कारोवार नै हो । यसैका आधारमा कर संकलन गर्नुपर्ने हुन्छ । यसका लागि गाउँपालिकाले व्यवसायको प्रकृति, हुनसक्ने वार्षिक कारोवार, व्यवसायमा भएको पूँजी लगानी जस्ता पक्षलाई आधार मानी व्यवसायहरूको प्रतिनिधि संस्थासंगको सहमतिमा एक करयोग्य रकम मानी सोमा करदर निर्धारण गर्दा तुलनात्मक रूपमा व्यवहारिक हुन सक्छ । गाउँपालिकाको व्यवसायकर अभिलेखमा के कति आवद्ध रहेको र करको दायरा भन्दा बाहिर रहेका करदाताहरूको एकिन अभिलेख उपलब्ध हुन नसकेको कारण यथार्थ करक्षमता मापन गर्न सकिएको छैन ।

सम्भाव्यता :

आर्थिक सर्भेक्षण २०१८ अनुसार गाउँपालिकाक्षेत्रभित्र संचालित उद्योग व्यवसायको संख्या ४४३ को हाराहारीमा पसल व्यवसायहरू रहेको तथ्यांक छ । यसरी संचालित उद्यम व्यवसायहरू अहिलेको अवस्था सम्म के कति संख्यामा बढे वा घटे सोको तथ्यांक यकिन छैन । ती उद्यम व्यवसायहरूमध्ये गाउँपालिकामा आवद्ध हुन बाँकी उद्योगहरूको सेवा प्रकृति एवं श्रेणी पहिचान हुन सकेको छैन । आर्थिक सर्भेक्षण २०१८ मा उल्लेखित विवरणको आधारमा उद्यम तथा व्यवसायलाई औषत करभार निर्धारण गर्दा करीव रु.१० लाख भन्दा बढि व्यवसायकर संकलन गर्न सकिने देखिन्छ ।

३.३.२ गैरकर राजस्व

गैरकर राजस्व अन्तर्गत गाउँपालिकामा वहाल विटौरी शुल्क, पर्यटन शुल्क, फोहोरमैला व्यवस्थापन शुल्कको सम्भावना रहेको देखिन्छ । यसका लागि गाउँपालिकाबाट करदर निर्धारण समेत भई राजस्व संकलन समेत भएको पाइन्छ । यसैगरी प्राकृतिक स्रोत अन्तर्गत वालुवा, ढुङ्गा, गिट्टी, दहत्तर वहत्तरको सम्भावना पनि बलियो रहेको पाइन्छ । अचल सम्पत्ति मूल्यांकन शुल्क, मेसिन औजारको भाडा, जग्गा भाडा एवं सिफारिस, प्रमाणित नक्सापास जस्ता दस्तुरहरूको सम्भावना पनि प्रबल छ । यसका लागि राजस्व दररेट निर्धारण गरी सेवा शुल्क संकलन हुँदै आएको छ । तापनि स्थानीय स्तरमा भौतिक पूर्वाधारहरू निर्माण गरी सोको उपयोग गरेवापत सेवा शुल्क संकलन गर्ने अभ्यास गाउँपालिकामा रहेको पाइदैन । नागरिकहरूलाई खानेपानी सेवा उपलब्ध गराइएपनि सो वापत उपभोग शुल्क गाउँपालिकाबाट संकलन भएको पाइदैन । यसका लागि गाउँपालिकाबाट आवश्यक कानून संरचनाहरू पनि निर्माण हुन सकेको छैन । फोहोरमैला, ढल निकास, सडक वत्ती, पशुवधशाला, सार्वजनिक शौचालय जस्ता सेवाहरू संचालनमा निजी क्षेत्र, सहकारी संस्था एवं स्थानीय उपभोक्ताहरूसंग सहकार्य हुन सक्ने क्षेत्रहरू हुन ।

घ) प्राकृतिक स्रोत साधन

विद्यमान अवस्था र संभावना: यस गाउँपालिकामा रहेका कुसुम खोला,डडुवा खोला, त्रिवेणी खोला, वैरी खोला, विरुड खोलाहरूबाट प्राकृतिक सम्पदा दहत्तर वहत्तर ढुङ्गा, वालुवा माटो विक्रि वा निकासी गर्न सकिने प्रबल संभावना

देखिन्छ तर हाल सम्म यस सम्बन्धमा अध्ययन भएको अवस्था नदेखिएको हुँदा यस क्षेत्रबाट के कति राजश्व परिचालन हुन सक्नेछ भन्ने यथार्थ अनुमान गर्न कठिन छ ।

ड) घर नक्सापास

विद्यमान अवस्था र सम्भाव्यता : गाउँपालिकाले घर नक्सापास दस्तुर शिर्षकबाट कुनै पनि राजश्व संकलन भएको देखिदैन । चालु आ.व. का लागि रु. ३ लाख अनुमान रहेकोमा हाल सम्म कुनै रकम संकलन भएको अवस्था छैन । आगामी आर्थिक वर्षमा यस वापत रु.३ लाखको हाराहारीमा राजस्व प्राप्त हुने देखिन्छ ।

च) स्थानीय पूर्वाधार सेवा उपयोग शुल्क : (सडक तथा खानेपानी)

विद्यमान अवस्था र सम्भाव्यता : गाउँपालिकाक्षेत्रभित्र आफ्नै लगानीमा सडकहरु निर्माण हुँदै आएका छन् । यसरी निर्माण भएका सडकहरुको नियमित मर्मत संभारका लागि आवश्यक श्रोत परिचालनका लागि स्थानीय पूर्वाधार सेवा उपयोग शुल्क संकलन गर्नु आवश्यक छ ।

परिच्छेद - चार :

आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था

४.१ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति तथा कानून

रिब्दीकोट गाउँपालिकाले राजस्व संकलनलाई कानून सम्मत, न्यायोजित तथा व्यवस्थित गर्ने हेतुले राजस्व परिचालनसंग सम्बन्धित राजस्व नीति अबलम्बन गरि सो अनुरूप ऐन तर्जुमा गरि कार्यान्वयन गरेको छ । आ.व.२०७९/०८० को लागि स्विकृत वार्षिक नीति तथा कार्यक्रममा देहाय बमोजिमको राजस्व सम्बन्धी देहायका नीतिहरु अबलम्बन गरेको छ :

- हाम्रो कर, हाम्रै विकास भन्ने अभियान संचालन गरी करको दर तथा दायरा पुनरावलोकन गरिनेछ ।
- कर प्रणालीलाई वैज्ञानिक र वस्तुनिष्ठ बनाइनेछ ।

४.२ आय संकलनको संस्थागत क्षमता

संस्थागत संरचना स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अनुसार विभिन्न समितिहरु गठन भएका छन् र आवश्यकताका आधारमा उपसमितिहरु गठन भई संघीयताको अभ्यास भएको छ । रिब्दीकोट गाउँपालिकामा राजस्व सम्बन्धी जनशक्तिको हिसावले हेर्दा जनप्रतिनिधिहरु र कर्मचारीहरु आवद्ध छन् । प्रशासन, शिक्षा, लेखा, प्राविधिक, सूचना, रोजगार सेवा, स्वास्थ्य, कृषि तथा पशुविकास, सामाजिक विकास, राजस्व, योजना शाखा तथा उपशाखाहरु क्रियाशील छन् । यस गाउँपालिकामा राजस्व इकाईमा सहायकस्तर चौथो- १ जनाले राजस्व सम्बन्धी काम गरिरहेको अवस्था छ । यसको अतिरिक्त सम्पत्तिकर, मालपोत/भूमीकर, घटनादत्ता दस्तुर, नाताप्रमाणीत दस्तुर, सिफारिस दस्तुरहरुको सङ्कलन वडा कार्यालयबाट पनि हुदै आएको छ । राजस्व इकाईले आर्थिक कारोवारको अभिलेखीकरण सुत्र सफ्टवेयरबाट गर्दै आईरहेको छ ।

४.३ आन्तरिक आय परिचालन

आर्थिक वर्ष २०७७/७८ मा यथार्थ आय ६५ लाख १४ हजार, आ.व.०७८/०७९ को लागि नगद मौज्दात सहित ससोधित अनुमान रु.४ करोड १८ लाख ५ हजार र चालु आ.व.२०७९/८० को लागि आन्तरिक आय तर्फ रु.६२ लाख २० हजार र नगद मौज्दात सहित रु.६ करोड ५२ लाख ६८ हजार ३२९ को अनुमान रहेकोमा वैशाख मसान्त सम्ममा नगद मौज्दात समेत गरी रु.७ करोड १४ लाख ८८ हजार ३७६ राजस्व संकलन भएको अवस्था छ जुन अनुमानको ९९.९ प्रतिशत हो । यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं.१४

पालिकाको आन्तरिक परिचालनको वर्तमान अवस्था

क्र.सं.	आय शिर्षक	आ.व.			
		०७७/०७८ यथार्थ आय	०७८/०७९ संसोधित अनुमान	०७९/०८० अनुमान	०७९/०८० वैशाख सम्मको संकलन
१	आन्तरिक आय	६२१४०००	४१८०५०००	७१४८८०००	७०८४७३७६
१.१	कर राजस्व	०	२१०८०००	१८०८०००	२०७३०६४
	मालपोत वा भूमीकर	०	०	३०००००	१०९१८६९
	सम्पत्तिकर	०	१५०००००	१२०००००	०
	व्यवसाय कर	०	३०००००	०	३९३०३०
	सवारी कर	०	०		
	घरजग्गा बहाल कर	०	२०००००	२०००००	०
	विज्ञापन कर	०	०		
	बहाल विटौरी	०	३०००	३०००	०
	मनोरञ्जन कर	०			

क्र.सं.	आय शिर्षक	आ.व.			
		०७७।०७८ यथार्थ आय	०७८।०७९ संसोधित अनुमान	०७९।०८० अनुमान	०७९।०८० वैसाख सम्मको संकलन
	जडिवुटी, जीवजन्तु, कवाडीकर	०	०		०
	अन्य कर	०	१०५०००	१०५०००	५८८१६५
१.२	गैरकर राजस्व			४४१३०००	३५०६०१७
१.२.१	सेवा शुल्क				
	सवारी पार्किङ्ग शुल्क				
	अन्य श्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी				
	न्यायिक दस्तुर		१००००	२०००	५००
	अन्य सेवा शुल्क तथा विक्रि				
	अन्य प्रशासनिक सेवाशुल्क		१०००००	११०००००	१४३७२८२
	पर्यटन सेवा शुल्क				
	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क				
	ढल निकास सेवा शुल्क				
	सार्वजनिक शौचालय सेवा शुल्क				
	हाटवजार सेवा शुल्क				
	परिक्षा शुल्क			६००००	९९०००
	सार्वजनिक संरचना मर्मत सम्भार शुल्क				
	सडक बत्ती सेवा शुल्क				
	अतिथी गृह सेवा शुल्क				
	अचल सम्पत्ति मूल्यांकन शुल्क				
१.२.२	दस्तुर				
	अन्य प्रशासनिक सेवाशुल्क				
	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर		५०००००	५०००००	१८२८००
	नक्सापास दस्तुर			३०००००	१२१२०
	सिफारिस दस्तुर			१००००००	८४९४१०
	नाता प्रमाणित दस्तुर				

क्र.सं.	आय शिर्षक	आ.व.			
		०७७ ०७८ यथार्थ आय	०७८ ०७९ संसोधित अनुमान	०७९ ०८० अनुमान	०७९ ०८० वैसाख सम्मको संकलन
	अन्य दस्तुर			५००००	७२९२०
	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर				
१.२.३	विक्री				
	प्राकृतिक स्रोत: ढुङगा, गिटि, बालुवा, माटो, दहत्तर बहत्तर विक्री		१०००००	८०००००	४९१९८५
	चालु सम्पत्ति लिलाम विक्री				
	स्थायी सम्पत्ति विक्री				
१.२.४	स्रोत परिचालन				
	सार्वजनिक निजी साभकदारी				
	अन्य स्रोत परिचालन (नक्सा फाराम, फोटोकपी, प्रोफाईल, घरनम्बर आदि)				
१.२.५	साँवा, ब्याज, लाभांस र बोनस				
१.२.६	अन्य आय			६०००००	३६०००
	भाडा तथा बहाल				
	मेसिन तथा औजार भाडा				
	सभागृह भाडा				
	ताल, पोखरी तथा जग्गा भाडा				
	दण्ड जरिवाना (प्रशासनिक तथा न्यायिक)				
	धरौटी फिर्ता				
	पेशकी फिर्ता (वेरुजु)				
	जम्मा गैरकर राजस्व			४४१३०००	३५०६०१७
	वैक मौज्दात			६५२६८३२१	६५२६८३२१
	जम्मा आन्तरिक आय	६२१४०००	४१८०५०००	७५४६८३२१	७०८४७४०२
	प्रगति प्रतिशत		वैक मौज्दात समेत		९९.१

४.४ राजस्व परिचालनमा रहेका प्रमुख सवालहरु

- ✦ करदर समसामयिक र प्रगतिशिल हुन नसकेको ।
- ✦ घरेलु कार्यालय, कर कार्यालय र पालिकालाई समेत व्यवसाय कर तिर्नु पर्दा करदातालाई तेहोरो मार परेको ।
- ✦ कर तिर्ने र कर नतिर्ने बीच कुनै भिन्नता नदेखिएको ।
- ✦ कर भुक्तानी गर्नेतर्फ करदाताहरु उदासिनता ।
- ✦ घर तथा जग्गाहरुको मूल्यांकन प्रयोजनका आधारमा अलग अलग हुने गरेको ।
- ✦ राजस्व प्रशासन अनलाइन तथा डिजिटलाइज हुन नसकेको
- ✦ सम्भावित करदाताहरुलाई कर संजालमा ल्याउन कठिन भएको
- ✦ निजी क्षेत्रहरु राजस्व वृद्धि हुने क्षेत्रहरुमा लगानी गर्न इच्छुक नभएका ।
- ✦ कर संकलनका लागि तथ्यांकको अभाव साथै करको दायरा विस्तार गर्न कठिन

परिच्छेद - पाँचः राजस्व सुधार कार्ययोजना

५.१ कर राजस्व सुधार योजना

कर राजस्व अन्तर्गत सम्पत्ति कर, मालपोत वा भूमिकर, घर जग्गा बहाल कर, व्यवसाय कर, सवारी कर र जडीवुटी, कवाडी तथा जीवजन्तु कर रहेका छन्। उपरोक्त करहरूको सुधारका लागि गाउँपालिकाको देहाय बमोजिम उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा कार्ययोजना तर्जुमा भएको छ।

क) उद्देश्य :

स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार क्षेत्रभित्रका करका श्रोतहरू पहिचान, दायरा विस्तार र नागरिकहरूलाई कर सञ्जालमा आवद्ध गरी कर संकलनमा प्रभावकारीता ल्याई संकलित रकमलाई पूँजी वृद्धि क्षेत्रमा लगानी गर्दै कर राजस्वलाई गाउँपालिकाको दिगो, भरपर्दो र मुख्य आय श्रोतको रूपमा स्थापित गर्नु।

ख) रणनीतिहरू

- १ कर राजस्व परिचालनका लागि ऐन, नियम, कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने
- २ कर तिर्ने अभ्यास विकास गर्न नागरिकलाई प्रोत्साहित गर्ने
- ३ राजस्व सम्बन्धी तथ्याङ्क अभिलेखन र अद्यावधिक गर्ने
- ४ कर संकलन प्रक्रियालाई सरल, सहज र पारदर्शी बनाउने
- ५ करको दररेट निर्धारणलाई व्यवहारिक, वैज्ञानिक र समयसापेक्ष बनाउने
- ६ संकलित राजस्वलाई पूँजी वृद्धि हुने क्षेत्रमा लगानी गर्ने

ग) कार्यनीतिहरू

रणनीति- १ अन्तर्गतको कर राजस्व परिचालनका लागि ऐन कानून तर्जुमा अन्तर्गतको कार्यनीतिहरू

१. गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनलाई व्यवहारिक र समयसापेक्ष बनाउन हरेक आर्थिक वर्ष अध्ययनका आधारमा गाउँपालिकाआर्थिक ऐन संशोधन, परिमार्जन गरिनेछ।
२. कर राजस्व र गैरकर राजस्व सम्बन्धी व्यवस्थापनका लागि ऐन तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइने छ। यसैका आधारमा जडीवुटी कवाडी तथा जीवजन्तु कर, सवारी साधन पार्किङ सम्बन्धी, सरसफाई र प्राकृतिक श्रोत संकलन (वालुवा, गिट्टी, ढुङ्गा, दहत्तर बहत्तर) का लागि अलग अलग कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ।
३. गाउँपालिकाभित्र नियमित रूपमा संचालन हुने उद्योग, व्यापार व्यवसायको अनिवार्य दर्ता र इजाजत लिनुपर्ने पक्षलाई मापदण्ड बनाई कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ।
४. ट्याक्टर (वालुवा, ईटा, गिट्टी, माटो संकलनका लागि) लगायत स्थानीय साना सवारी साधन सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधि निर्माण गरिनेछ।
५. पूर्वाधार सेवा (खानेपानी, स्थानीय सडक, स्थानीय विद्युत) उपयोगवाट राजस्व संकलनका लागि कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइने छ।

रणनीति २ को कर तिर्ने अभ्यास विकासका लागि नागरिकलाई प्रोत्साहित गर्ने अन्तर्गतको कार्यनीतिहरू

१. कर शिक्षा, सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
२. आर्थिक वर्षको शुरुमा एकमुष्ट कर भुक्तानीमा करछुट दिइनेछ।
३. करदाताहरूको स्तर निर्धारण गरी ठूला करदाताहरूलाई सार्वजनिक कार्यक्रम मार्फत सम्मान गरिनेछ।
४. ठूला करदाताहरूलाई गाउँपालिकाको सिफारिस एवं प्रमाणीकरण दस्तुर एक निश्चित अवधिका लागि छुट दिइनेछ।
५. कर नतिर्ने, निर्धारित अवधिभित्र कर तिर्ने ढिलाई गर्ने करदातालाई दण्ड सजाय गरिनेछ।
६. बडा एवं समुदायस्तरमा कर शिक्षा जनचेतना प्रचार सामाग्रीहरू वितरण र कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

रणनीति ३ को राजस्व सम्बन्धी तथ्याङ्क अभिलेखन र अद्यावधिक गर्ने अन्तर्गतको कार्यनीतिहरू

१. करदाता पहिचानका लागि घरधुरी सर्भेक्षण एवं तथ्याङ्क सङ्कलन गरिनेछ ।
२. सम्पत्तिकर, घरजग्गा बहाल कर, व्यवसाय कर, सवारी साधन कर, जडीवुटी कवाडी एवं जीवजन्तु कर लगायतका करदाताहरूको अभिलेख खण्डीकृत र विस्तृत विवरण तयार पार्ने र लगत नियमित अद्यावधिक गरिनेछ ।
३. घर नम्बरिङ्ग गर्दै करदाताहरूलाई करदाता परिचय पत्र वितरण गरिनेछ ।
४. गाउँपालिकाभित्र सञ्चालनमा रहेका उद्योग, व्यापार व्यवसाय, घरजग्गा बहाल विवरण संकलन गरी लगत अद्यावधिक गरिनेछ ।
५. गाउँपालिकाभित्र नियमित सञ्चालित स्थानीय साना सवारी साधनलाई नम्बरिङ्ग गर्ने सोको अभिलेख राखिनेछ ।
६. राजस्व शाखामा तथ्याङ्कहरू अभिलेखका लागि कम्प्युटर सफ्टवेयर प्रयोगमा ल्याउने । संचालनमा रहेको विद्यमान अभिलेखीकरण प्रणालीलाई अद्यावधिक गरिनेछ ।

रणनीति ४ को कर संकलन प्रक्रियालाई सरल, सहज र पारदर्शी बनाउने अन्तर्गतका कार्यनीतिहरू

१. राजस्व सङ्कलनमा वैकिङ् प्रणाली अवलम्बन गरिनेछ ।
२. राजस्व संकलन तथा भुक्तानीका लागि डिजिटाइज गरिने छ ।
३. कर विवरण पेश लगायत राजस्व सम्बन्धी कार्य लागि अनलाइन सेवा उपलब्ध गराइनेछ ।
४. संकलित राजस्व विवरण कार्यपालिकाको वेबसाइट मार्फत सार्वजनिकरण गरिनेछ ।

रणनीति ५ को करको दररेट निर्धारणलाई व्यवहारिक, वैज्ञानिक र समयसापेक्ष बनाउने अन्तर्गतका कार्यनीतिहरू

१. राजस्व संकलनमा प्रगतिशिल करदर प्रणाली लागु गरिनेछ ।
२. कर वृद्धिका लागि नयाँ नयाँ क्षेत्रहरू पहिचान गरिनेछ । करको दररेटलाई सक्दो न्यून बनाउँदै दायरा फराकिलो पारिनेछ ।
३. भूउपयोग, जग्गाको उपयोगता र मूल्यको आधारमा भूमि वर्गीकरण एवं रेखाङ्कन गरिनेछ र सोका आधारमा करदर निर्धारण गरिनेछ ।
४. अभै व्यवहारिक एवं वैज्ञानिकताका लागि विद्यमान करदरलाई परिमार्जन एवं संशोधन गरिनेछ ।
५. व्यवसायको प्रकृति, स्तर, व्यवसाय सञ्चालन क्षेत्र, कारोवारको आधारमा वर्गीकरण गरी सोको आधारमा करको दररेट निर्धारण गरिनेछ ।
६. जडीवुटी, तथा कवाडी आदिको उपलब्धता, व्यवसायिक उपयोगिता, मूल्य श्रृङ्खला चक्र र बजार मूल्यका आधारमा करदर निर्धारण गरिनेछ ।
७. करको दररेट निर्धारणका लागि स्थानीय समाजसेवी, वृद्धिजीवी, राजनीतिक दल, सरोकारवाला, संघ संस्था तथा करदाताको राय सुझाव प्रतिक्रियाका आधारमा तय गरिनेछ ।

रणनीति ६ को संकलित राजस्वलाई पूँजी वृद्धि हुने क्षेत्रमा लगानी गर्ने अन्तर्गतका कार्यनीतिहरू

१. संकलित राजस्वलाई आय वृद्धि हुने क्षेत्रवारे अध्ययन, अनुसन्धानवाट पहिचान गर्ने र सो क्षेत्रमा लगानी गरिनेछ ।
२. निजी क्षेत्रसंगको सहकार्यमा व्यापारिक कम्प्लेक्स, सभाहल, हाटबजार, उद्यान पार्क, प्राविधिक शिक्षालय, अस्पताल, कृषि उपज संकलन केन्द्र, हाटबजार पर्यटकीय स्थलहरू निर्माणहरूमा लगानी गरी राजस्व अभिवृद्धि गरिनेछ ।
३. बहुउद्देश्यीय उपयोगका अवधारणामा वडा कार्यालयहरूलाई निर्माण गरी अत्यावश्यक सेवाहरू उपलब्ध गरिनेछ ।
४. कृषि र गैरवन पैदावरका क्षेत्रमा उद्यमशिलता एवं व्यवसायिकता विकास गर्ने सम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी उद्योग व्यवसायहरूको स्थापनामा सहयोग गरिनेछ ।

घ) कर राजस्व सुधार कार्ययोजना

तालिका नम्बर १५ कर राजस्व सुधार कार्ययोजना			
क्र.सं.	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
क)	सम्पत्ति कर		
१.	सम्पत्ति (जग्गा र भौतिक संचरना) को न्यूनतम मूल्यांकन परिमार्जन गर्ने	२०८० श्रावण मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति,
२.	सम्पत्ति कर व्यवस्थापन कार्यविधि परिमार्जन गर्ने	२०८० असार मसान्त सम्म	गाउँकार्यपालिका
३.	सम्पत्ति करदर परिमार्जन गर्ने	२०८० असार मसान्त सम्म	गाउँसभा
४.	सम्पत्ति (जग्गा र भौतिक संचरना) को स्वयम घोषणा अभियान सञ्चालन गर्ने	२०८० श्रावण देखि नियमित	गाउँपालिका, वडा कार्यालयहरू
५.	सम्पत्ति कर सम्बन्धी करदाताहरूको अभिलेख अद्यावधिक गर्दै करदाता नम्बर वितरण गर्ने	२०८० श्रावण देखि नियमित	राजस्व शाखा र वडा कार्यालयहरू
ख)	घर जग्गा बहाल कर		
६.	गाउँपालिकाभित्र संस्थागत, व्यवसायिक वा व्यक्तिगत प्रयोजनले बहालमा रहेका घरजग्गाको तथ्यांक सकलन गर्ने	२०८० कार्तिक मसान्त सम्म	राजस्व शाखा वडा सचिव
७.	घरजग्गा बहाल कर सम्बन्धी कार्यविधि परिमार्जन गर्ने	२०८० असार मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति र गाउँसभा
ग)	व्यवसाय कर		
८.	गाउँपालिकाक्षेत्रमा व्यवसाय गर्नको लागि पालिकामा अनिवार्य दर्ता गर्नु पर्ने व्यवस्था गर्न सबै व्यवसायीलाई सुचित गर्ने	२०८० साउन देखि नियमित	राजस्व शाखा
९.	व्यवसाय कर व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधि स्विकृत गर्ने	२०८० असार मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति नगरसभा
१०.	दर्ता भएका (सूचीकृत) व्यवसायहरूको लगत अद्यावधिक गर्ने	२०८० साउन देखि नियमित	राजस्व शाखा र वडा कार्यालयहरू
घ)	जडिवुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर		
११.	जडिवुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर संकलन हुने स्थान र परिमाण जानकारीका लागि तथ्याङ्क संकलन गर्ने	२०७९ मंसिर मसान्त सम्म	राजस्व शाखा र वडा कार्यालयहरू
१२.	जडिवुटी जीवजन्तु तथा कवाडी कर कार्यविधि तर्जुम गर्ने	२०८० असार मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
ड)	विज्ञापन कर		
१३.	न्यूनतम संकलन हुन सक्ने रकम यकिन गरी ठेक्का अंक निर्धारण गर्ने	२०८० भाद्र मसान्त सम्म	राजस्व शाखा र वडा कार्यालयहरू
१४.	प्रदेश कानून बमोजिम विज्ञापन कर कार्यविधि तर्जुम गर्ने	२०८० कार्तिक मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
च)	सवारी साधन कर		

१५.	गाउँपालिकाक्षेत्रमा संचालित सवारी साधनहरूको अभिलेख अद्यावधिक गर्ने	२०८० भदौ मसान्त सम्म	राजस्व उपशाखा, वडा कार्यालयहरू
१६.	प्रदेश कानून बमोजिम विज्ञापन कर कार्यविधि तर्जुमा गर्ने	२०८० असार मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति,

५.२ गैरकर राजस्व सुधार योजना

यस अन्तर्गत गाउँपालिकाबाट गरिने सिफारिस, प्रमाणीकरण, र संघ संस्थाहरूको दर्ता, इजाजत, अनुमति, नवीकरण, अचल सम्पत्तिको मूल्यांकन जस्ता सेवा सुविधाहरू उपलब्ध गराए वापतको शुल्क, दस्तुर एवं प्राकृतिक श्रोतको विक्रीहरू रहेका छन्। उपरोक्त गैरकरहरूको सुधारका लागि गाउँपालिकाले देहाय बमोजिम उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा कार्ययोजना तर्जुमा गरेको छ।

क) उद्देश्य :

स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रभित्रका गैरकर राजस्वका आधार क्षेत्रहरू पहिचान, विस्तार गरी नागरिकहरूलाई प्रभावकारी, गुणस्तरीय सेवा सुविधाहरू न्यूनतम शुल्क तथा दस्तुरमा उपलब्ध गराई गाउँपालिकाको आन्तरिक आयमा वृद्धि ल्याउनु।

ख) रणनीति

१. गैरकर राजस्व परिचालनका लागि ऐन, नियम, कार्यविधि तर्जुमा गर्ने ।
२. गैरकर राजस्वका आधार क्षेत्रहरू पहिचान एवं विस्तार गर्ने ।
३. सेवा शुल्क, दस्तुर एवं महसुललाई समयसापेक्षा र नागरिकमैत्री बनाउने ।

ग) कार्यनीतिहरू

रणनीति १ को गैरकर राजस्व परिचालनका लागि ऐन, नियम, कार्यविधि तर्जुमा अन्तर्गतका कार्यनीतिहरू

१. प्राकृतिक श्रोतहरू ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, माटो, काठ, दाउरा, दहत्तर, बहत्तर आदिको उपयोग सम्बन्धी निश्चित मापदण्ड निर्धारण गर्दै कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
२. स्थानीय व्यवसायिक तथा गैर सरकारी एवं सामुदायिक संघ संस्थाहरूको दर्ता, नवीकरण, अनुमति, इजाजत सम्बन्धी कार्यविधि तयार पारी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
३. सरकारी एवं ऐलानी जग्गा उपयोग सम्बन्धी कार्यविधि तर्जुमा गरिनेछ ।
४. स्थानीय पर्यटक क्षेत्र प्रवर्द्धन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधि कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।

रणनीति २ को गैरकर राजस्वका आधार क्षेत्रहरू पहिचान एवं विस्तार अन्तर्गतका कार्यनीतिहरू

१. राजस्वका आधार क्षेत्र पहिचान तथा विस्तारका लागि अध्ययन अनुसन्धान गरिनेछ ।
२. गाउँपालिकाक्षेत्रभित्रको प्राकृतिक श्रोतहरू ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा संकलनका लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (आइड) गर्ने । सोका आधारमा ठेक्का प्रक्रियाद्वारा ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा संकलन एवं विक्री गर्दै नियमित रूपमा सो कार्यको अनुगमन गरिनेछ ।
३. स्थानीय व्यवसायिक, गैरसरकारी एवं सामुदायिक संघ संस्थाहरू सञ्चालन अघि अनिवार्य रूपमा अनुमति तथा इजाजत लिनुपर्ने व्यवस्थालाई कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
४. स्थानीय पर्यटकीय क्षेत्रहरू पहिचान, अत्यावश्यक पूर्वाधार एवं सेवा सुविधाको व्यवस्था गरी आन्तरिक एवं बाह्य पर्यटकहरूको प्रवेशमा न्यूनतम शुल्क निर्धारण गरिनेछ ।
५. शहरीकरण संगसंगै निजीक्षेत्र, सहकारी संस्थासंगको सहकार्यमा फोहोरमैला व्यवस्थित गर्न ठेक्का प्रक्रिया अवलम्बन गरिनेछ ।

रणनीति ३ को सेवा शुल्क, दस्तुर एवं महसुललाई समयसापेक्षा र नागरिकमैत्री बनाउने अन्तर्गतका कार्यनीतिहरू

१. सेवा सुविधाहरूको शुल्क, दस्तुर न्यूनतम निर्धारण गर्ने र परिमार्जन गरिनेछ ।
२. स्थानीय व्यवसायिक, गैर सरकारी तथा सामुदायिक संघ संस्थाका लागि दर्ता शुल्क, नवीकरण, अनुमति एवं इजाजत शुल्क, दस्तुर अलग अलग निर्धारण गरिनेछ ।
३. भौगोलिक अवस्थिति र आर्थिक सामाजिक रूपमा अति विपन्न तथा लक्षित वर्गका आधारमा सेवा शुल्क, दस्तुरहरूमा छूट व्यवस्था गरिनेछ ।
४. एकै प्रकृतिको कार्य नियमित रूपमा सेवा लिनुपर्ने करदाताहरूको पहिचान गरी आवश्यक नियम बनाई सेवा शुल्क तथा दस्तुरमा छूटको व्यवस्था गरिनेछ ।

घ) गैरकर राजस्व सुधार कार्ययोजना

तालिका नम्बर १६ गैरकर राजस्व सुधार कार्ययोजना			
क्र.सं.	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
क)	प्राकृतिक श्रोत उपयोग		
१७.	प्राकृतिक श्रोत उपयोग गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि तर्जुमागर्ने र ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य पदार्थको बिक्री व्यवस्था गर्ने	२०८० असार मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
१८.	सम्भाव्य स्थलहरूको IEE परिक्षण गर्ने र सो अनुसारको परिमाण एकिन गर्ने	२०८० कार्तिक मसान्त सम्म	प्राविधिक शाखा र प्रशासकीय अधिकृत
१९.	संकलन कार्यको नियमित रूपमा अनुगमन गरी अध्ययन प्रतिवेदनले सिफारिश गरेको मापदण्डभित्र मात्र रहेर उत्खनन् हुने कार्य सुनिश्चित गर्ने	२०८० साउन देखि नियमित	राजस्व परामर्श समिति गाउँ कार्यपालिका
ख)	नक्सापास दस्तुर		
२०.	पुराना घरको अभिलेखीकरण/अद्यावधिकरण तथा नयाँ घरको नक्सा पास अनिवार्य गर्ने सम्बन्धमा जनचेतनामूलक कार्यक्रम गर्ने	२०८० साउन देखि नियमित	प्राविधिक शाखा, वडा कार्यालयहरू र कार्यपालिका
२१.	नक्सापासको लागि मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू अनुसार भवन निर्माण भए नभएको निरन्तर अनुगमन गर्ने	२०८० साउन देखि नियमित	राजस्व शाखा वडा कार्यालयहरू
२२.	घरको तला, बनोट तथा किसिमका आधारमा दस्तुरको दर निर्धारण गरी समयानुकूल परिमार्जन गर्दै जाने	२०८० साउन देखि नियमित	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, प्राविधिक शाखा र वडा कार्यालयहरू
ग)	बहाल विटौरी शुल्क		
२३.	बहाल विटौरी शुल्कलाई परिमार्जन गर्दै कार्यविधि तर्जुमा गर्ने	२०८० असार मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
२४.	सरकारी, पर्ति र ऐलानी जग्गाको पहिचान गरी सो को उपयोग गर्नेको अभिलेख अद्यावधिक गर्ने	२०८० मंसिर मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
घ)	सेवा शुल्क, दस्तुर तथा विविध आय		
२५.	शुल्क तथा दस्तुरहरूको वर्गीकरण गरी दस्तुरका दरमा आवश्यक परिमार्जन गर्ने	२०८० असार मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति, गाउँसभा
ङ)	दीर्घकालीन आय स्रोतको पहिचान तथा सम्भाव्यता		
२६.	गाउँपालिकालाई दीर्घकालीन आय आर्जन हुन सक्ने सम्भाव्य क्षेत्रहरूको पहिचान गर्ने - हाट बजार संचालन - उद्यमशिलता विकास	२०८० साउन मसान्त सम्म	गाउँ कार्यपालिका

	- औद्योगिक ग्राम - फोहोर प्रशोधन केन्द्र - स्थानीय पूर्वाधार सेवाहरु		
२७.	गाउँपालिकाक्षेत्रभित्र पर्यटकीय पूर्वाधार विकास सहित होमस्टे, रिसोर्ट सञ्चालनका लागि निजी क्षेत्र, सहकारी संस्थासंग सहकार्य गर्ने	२०८० साउन देखि नियमित	राजस्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, गाउँ कार्यपालिका
२८.	व्यापारिक कम्प्लेक्स, सभाहल, हाटवजार, प्राविधिक शिक्षालय, अस्पताल, फोहोर संकलन केन्द्र, चिस्यान केन्द्र, सार्वजनिक शौचालय जस्ता भौतिक पूर्वाधार विकासमा सार्वजनिक निजी साझेदारी मोडेलमा निर्माण, संचालन तथा हस्तान्तरण, लिज, सेवा करार, व्यवस्थापन करार जस्ता विधि पद्धति मार्फत राजस्व सुधार कार्यक्रम संचालन गर्ने	२०८० साउन देखि नियमित	राजस्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, गाउँ कार्यपालिका

५.३ राजस्व प्रशासन सुधार योजना

यस अन्तर्गत गाउँपालिकाको राजस्व नीति, कार्यक्रम, संगठनात्मक संरचना, प्रशासनिक संयन्त्र, जनशक्ति विकास तथा व्यवस्था एवं प्रविधिको प्रयोग जस्ता पक्षहरु रहेका छन्। उपरोक्त कार्यका लागि गाउँपालिकाले देहाय बमोजिम उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा कार्ययोजना तर्जुमा गरेको छ।

क) उद्देश्य :

गाउँपालिकाको राजस्व प्रशासनलाई सक्षम, सबल, प्रभावकारी, पारदर्शिव एवं प्रविधियुक्त बनाउनु।

ख) रणनीति

१. गाउँपालिकाको राजस्व सम्बन्धी ३ वर्षे लक्ष्य सहित नीति कार्यक्रम तय गर्ने।
२. राजस्व परिचालनका लागि राजस्व प्रशासन छरितो, प्रभावकारी र पारदर्शिव बनाउने।
३. राजस्व प्रशासनलाई प्रविधियुक्त बनाउने।

ग) कार्यनीतिहरु

रणनीति १ को गाउँपालिकाको राजस्व सम्बन्धी ३ वर्षे लक्ष्य सहित नीति कार्यक्रम तयगर्ने अन्तर्गतका कार्यनीतिहरु

१. राजस्व सुधार एवं परिचालनका लागि गाउँपालिकाको राजस्व सम्बन्धी ३ वर्षे लक्ष्य सहित मध्यकालीन नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरिनेछ।
२. मध्यकालीन नीतिका आधारमा वार्षिक कार्यक्रम तयार पारी कार्यान्वयनमा ल्याइने छ।

रणनीति २ को राजस्व परिचालनका लागि राजस्व प्रशासन छरितो, प्रभावकारी र पारदर्शिव अन्तर्गतका कार्यनीतिहरु

१. राजस्व शाखामा अधिकृत, प्राविधिक कर्मचारी (आइटी) सहित आवश्यक कर्मचारी कार्यपालिका व्यवस्था गरिनेछ।
२. वडा कार्यालयबाट राजस्व सङ्कलन गर्ने अलग्गै इकाइ स्थापना गरी आवश्यक कर्मचारीको व्यवस्था मिलाइनेछ।
३. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा भएको व्यवस्था अनुसार राजस्व परामर्श समितिलाई क्रियाशील बनाइनेछ।
४. नागरिकहरुको अचल सम्पत्ति मूल्यांकनका लागि प्राविधिकहरु समेत रहने गरी गाउँपालिकास्तरीय सम्पत्ति मूल्यांकन समिति गठन गरिनेछ।
५. गाउँपालिकाजनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरुलाई क्षमता विकास तालिम सञ्चालन गरिनेछ।
६. राजस्व प्रशासनका विधि प्रक्रिया, ऐन, नियम तथा कार्यविधि एवं नीति कार्यक्रम वारे जनप्रतिनिधि एवं करदाताहरुलाई अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ।
७. सम्भावित करदाता, स्थानीय समुदायलाई कर सम्बन्धी कर शिक्षा, सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

८. गाउँपालिकाको आय व्यय विवरण अद्यावधिक गर्दै वेवसाइडमा अपलोड गरिनेछ ।

रणनीति ३ को राजस्व प्रशासनलाई प्रविधियुक्त बनाउने अन्तर्गतका कार्यनीतिहरू

१. राजस्व शाखा एवं वडा कार्यालयमा समेत कम्प्युटर प्रणाली आईसिटि प्रयोगमा ल्याइनेछ ।
 २. वडा कार्यालयहरू सहित कार्यपालिकामा तिब्रगतिको इण्टरनेट जडान गरिनेछ ।
 ३. राजस्व सम्बन्धी कार्यका लागि अनलाइन सेवा प्रदान गरिनेछ ।
 ४. वित्तीय संस्थाहरूसँग सहकार्य गरी वैकिङ्ग प्रक्रिया मार्फत राजस्व सङ्कलन गर्ने र कम्प्युटर प्रिण्टेड विजक जारी गरिनेछ ।
 ५. मोबाइल एप्सको विकास गरी राजस्व सम्बन्धी जानकारी करदाताहरूलाई गराइने छ ।
- घ) राजस्व प्रशासन सुधार कार्ययोजना

तालिका नम्बर १७ राजस्व प्रशासन सुधार कार्ययोजना			
क्र.सं.	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
क)	संगठानिक स्वरूप तथा संस्थागत क्षमता		
२९.	राजस्व शाखामा राजस्व सम्बन्धी सम्पूर्ण दस्तावेज तथा तथ्यांकको अभिलेख राख्ने	नियमित	राजस्व उपशाखा
३०.	राजस्व शाखामा कर्मचारीको व्यवस्था गर्ने	२०८० असोज मसान्त सम्म	कार्यपालिका
३१.	राजस्व प्रशासनका कर्मचारी (वडा सचिव समेत)लाई क्षमता तालिम व्यवस्था गर्ने	२०८० मंसिर सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
३२.	राजस्व असुलीमा प्रयोग हुँदै आएको कम्प्युटर सफ्टवेयरमा आवश्यक सुधार गर्ने ।	२०८० कार्तिक मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखा
३३.	वडा सचिवहरूको बैठक नियमित (कम्तिमा त्रैमासिक) राखी राजस्व असुलीको अवस्था, भोगेका समस्या तथा एकरूपता ल्याउन छलफल गर्ने	त्रैमासिक	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखा
ख)	कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था		
३४.	आवश्यक ऐन तथा कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने	२०८० असार मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति गाउँसभा
३५.	राजस्व नीति सामर्थ्यमा आधारित तथा करदातामैत्री बनाउने	२०८० असार मसान्त सम्म	कार्यपालिका
ग)	समन्वय, अनुगमन र समीक्षा		
३६.	राजस्वसँग सम्बन्धित सरोकारवालाहरूसँग नियमित समन्वय तथा छलफल गर्ने	अर्ध वार्षिक	राजस्व शाखा
३७.	स्थानीय राजस्व परामर्श समितिको बैठक नियमित बसी राजस्व संकलन प्रगतिको समीक्षा गरी सुधारका कदम चाल्ने	त्रैमासिक	राजस्व शाखा
घ)	राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्ने		
३८.	कार्ययोजनामा उल्लेख भएका कृयाकलापहरूको कार्यान्वयन गर्ने । कृयाकलापहरू कार्यान्वयनको सुनिश्चितता गर्न आवश्यक बजेटको व्यवस्था गर्ने	२०८० साउन देखि नियमित	राजस्व शाखा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
३९.	आवधिक रुपमा अनुगमन तथा मुल्यांकन गर्ने । कृयाकलापहरूमा आवश्यक परिमार्जन गर्दै जाने	२०८० साउन देखि नियमित	राजस्व शाखा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

परिच्छेद - छः
आगामी त्रिवर्षीय राजस्व प्रक्षेपण

यस शिर्षकमा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात्को आगामी तीन वर्ष (आ.व. २०८०/०८१ देखि २०८२/०८३) को लागि राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ। यो आय अनुमान राजस्व सुधार योजनामा प्रस्ताव गरिएका क्रियाकलापहरूको आधारमा गरिएको हो। आय प्रक्षेपण गर्दा भविष्यमा आयका आधारको दायरा तथा दर बढ्न गई सोबाट हुनसक्ने योगदानलाई समेत मध्यनजर गरिएको छ। त्यसैगरी केही शिर्षकहरूको आय प्रक्षेपण गर्दा विगतको आय सङ्कलनको वृद्धिदरलाई आधार मानिएको छ। आय प्रक्षेपणका आधारहरूलाई शिर्षकगत रूपमा तल व्याख्या गरिएको छ।

६.१ राजस्व प्रक्षेपण

राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात्को आगामी तीन वर्ष (आ.व. २०८०/०८१ देखि २०८२/८३) को लागि राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ। यो आय अनुमान राजस्व सुधार योजनामा प्रस्ताव गरिएका क्रियाकलापहरूको आधारमा गरिएको हो। आय प्रक्षेपण गर्दा भविष्यमा आयका आधारको दायरा तथा दर बढ्न गई सोबाट हुन सक्ने योगदानलाई समेत मध्यनजर गरिएको छ।

तालिका नम्बर १८ राजस्व प्रक्षेपणका आधारहरू		
क्र.सं.	राजस्व शिर्षक	प्रक्षेपणको आधार
क)	आन्तरिक आय तर्फ	
१	सम्पत्ति कर	कूल क्षमताको पहिलो वर्ष ५० प्रतिशत र पछिल्ला वर्षमा २५ प्रतिशत
२	घरजग्गा बहाल कर	५० प्रतिशत दरले हरेक वर्ष
३	व्यवसाय कर	५० प्रतिशतले हरेक वर्ष
४	सरसफाई	हरेक वर्ष ५० प्रतिशतका दरले
५	नक्सापास दस्तुर	५० प्रतिशतका दरले हरेक वर्ष
६	दण्ड जरिवाना	५ प्रतिशतका दरले हरेक वर्ष
७	विविध दस्तुर	हरेक वर्ष १५ प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने
ख	बाह्य श्रोत	
११	संघीय सरकारबाट प्राप्त वित्तीय समानीकरण, राजस्व बाँडफाँड	हरेक वर्ष १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने अनुमान
१२	प्रदेश सरकार : वित्तीय समानीकरण, राजस्व बाँडफाँड	हरेक वर्ष १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने अनुमान

६.२ त्रिवर्षीय राजस्व प्रक्षेपण

क) आन्तरिक आयको प्रक्षेपण : आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण

तालिका नम्बर १९					
त्रिवर्षीय राजस्व प्रक्षेपण : आन्तरिक आय					
क्र.सं.	आय शिर्षक	आर्थिक वर्ष			
		०७९/०८० आधार वर्ष	०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३
१.	कर राजस्व				
१.१	मालपोत वा भूमिकर	३०००००	१००००००	१०१००००	१०२०१००
१.२	सम्पत्तिकर	१२०००००	२५०००००	३७५००००	५६२५०००
१.३	व्यवसाय कर	०	५०००००	७५००००	११२५०००
१.४	घरजग्गा बहाल कर	२०००००	३०००००	४५००००	६७५०००
१.५	मनोरन्जनकर	०	५००००	७५०००	११२५००
१.६	विज्ञापनकर	०	५००००	७५०००	११२५००
१.७	जीवजन्तु, कवाडी कर	०	५००००	७५०००	११२५००
१.८	अन्यकर	१०५०००	१५७५००	२३६२५०	३५४३७५
	जम्मा कर राजस्व	१८०५०००	४६०७५००	६४२१२५०	९१३६९७५
२	गैरकर राजस्व				
२.१	न्यायिक दस्तुर	३०००	५०००	५५००	६०५०
२.२	अन्य सेवा शुल्क तथा विक्रि	०	५०००००	५५००००	६०५०००
२.३	अन्य प्रशासनिक सेवाशुल्क	११०००००	१६५००००	१८१५०००	१९९६५००
२.४	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	०	५००००	७५०००	८२५००
२.५	हाटवजार सेवा शुल्क	०	५००००	७५०००	८२५००
२.६	परिक्षा शुल्क	६००००	१५००००	२२५०००	३३७५००
२.७	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	५०००००	१५००००	१६५०००	१८१५००
२.८	नक्सापास दस्तुर	३०००००	४५००००	४९५०००	५४४५००
२.९	सिफारिस दस्तुर	१००००००	१५०००००	१६५००००	१८१५०००
२.१०	नाता प्रमाणित दस्तुर	०	२५०००	२७५००	३०२५०
२.११	अन्य दस्तुर	६०००००	१०००००	११००००	१२१०००
२.१२	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	०		०	०
२.१३	प्राकृतिक स्रोत: ढुङगा, गिटि, बालुवा, माटो, दहत्तर बहत्तर	८०००००	१२०००००	१३२००००	१४५२०००
२.१४	अन्य आय	५००००	५०००००	७५००००	११२५०००
२.१५	मेसिन तथा औजार भाडा	०	५००००	७५०००	११२५००
२.१६	दण्ड जरिवाना	०	५००००	७५०००	११२५००
	जम्मा गैरकर राजस्व	४४१३०००	६४३००००	७४१३०००	८६०४३००
	जम्मा आन्तरिक आय	६२१८०००	११०३७५००	१३८३४२५०	१७७४१२७५

यस अघिका आ.व.हरुमा नगद मौज्दात समेतलाई गणना गरी आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्ने गरिएको देखिन्छ । जसका कारण गाउँपालिकाको आन्तरिक आयको रकम बढि देखिएको अवस्था छ । तर आगामी आ.व.२०८०/८१ देखि ०८२०/८३ सम्मको लागि प्रक्षेपण गर्दा गाउँपालिकाको नितान्त आन्तरिक आयलाई मात्र समावेश गरिएको छ भने आर्थिक वर्षको अन्त्यमा गाउँपालिकामा हुन सक्ने नगद मौज्दात रकमलाई समावेश गरिएको छैन ।

ख) बाह्य आयको प्रक्षेपण :

आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण

तालिका नम्बर २०					
त्रिवर्षीय राजस्व प्रक्षेपण : बाह्य आय					
क्र.सं.	बाह्य आय (रु हजारमा)	आर्थिक वर्ष			
	बाह्य स्रोत	०७९/०८० आधार वर्ष	०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३
१	संघ सरकार				
२	समानिकरण अनुदान	९८००००००	१०७८०००००	११८५८००००	१३०४३८०००
३	सशर्त अनुदान चालु	२३२४०००००	२५५६४००००	२८१२०४०००	३०९३२४४००
४	सशर्त अनुदान पूजिगत	१८३०००००	२०१३००००	२२१४३०००	२४३५७३००
५	विशेष अनुदान पूजिगत	७००००००	७७०००००	८४७००००	९३१७०००
६	समपूरक अनुदान पूजिगत	०	०	०	०
	जम्मा	३५५७०००००	३९१२७००००	४३०३९७०००	४७३४३६७००
७	प्रदेश सरकार				
८	समानिकरण अनुदान	५१६९०००	५६८५९००	६२५४४९०	६८७९९३९
९	सशर्त अनुदान चालु	९००००००	९९०००००	१०८९००००	११९७९०००
१०	विशेष अनुदान चालु	८००००००	८८०००००	९६८००००	१०६४८०००
११	समपूरक अनुदान पूजिगत	१४७०००००	१६१७००००	१७७८७०००	१९५६५७००
	जम्मा	३६८६९०००	४०५५५९००	४४६११४९०	४९०७२६३९
१२	राजश्व वांडफांड				
१३	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन	३४८४५००	३८३२९५०	४२१६२४५	४६३७८६९५
१४	राजश्व वांडफांड भई प्राप्त हुने मूल्य अभिवृद्धिकर	६०९६७०००	६७०६३७००	७३७७००७०	८११४७०७७
१५	राजश्व वांडफांड भई प्राप्त हुने अन्तशुल्क	२०००००००	२२००००००	२४२०००००	२६६२००००
१६	राजश्व वांडफांड भई प्राप्त हुने सवारी साधनकर	३४८४५००	३८३२९५०	४२१६२४५	४६३७८६९५
१७	राजश्व वांडफांड भई प्राप्त हुने वन रोयल्टी	२०००००००	२२००००००	२४२०००००	२६६२००००
१८	राजश्व वांडफांड भई प्राप्त हुने जलश्रोत रोयल्टी	२५००००००	२७५०००००	३०२५००००	३३२७५०००
	जम्मा	८८९५१५००	९२८९६६५०	१०२१८६३१५	११२४०४९४६५

तालिका नम्बर २०					
त्रिवर्षीय राजस्व प्रक्षेपण : बाह्य आय					
क्र.सं.	बाह्य आय (रु हजारमा)	आर्थिक वर्ष			
	वाह्य स्रोत	०७९/०८० आधार वर्ष	०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३
	जम्मा बाह्य आय	४८१५२०५००	५२४७२२५५०	५७७१९४८०५	६३४९१४२८५१५

ग) आन्तरिक आय र बाह्य आय संक्षिप्त प्रक्षेपण :

तालिका नम्बर २१				
त्रिवर्षीय राजस्व प्रक्षेपण : आन्तरिक र बाह्य स्रोत				
विवरण	०७९/०८० आधार वर्ष	०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३
जम्मा आन्तरिक आय	८३५००००	११०३७५००	१३८३४२५०	१७७४१२७५
वार्षिक वृद्धि प्रतिशत		४६.५५	२७.८५	३६.५२
जम्मा : बाह्य स्रोत	४८१५२०५००	५२४७२२५५०	५७७१९४८०५	६३४९१४२८५१५
कूल : आन्तरिक र बाह्य	४८९८७०५००	५३५७६००५०	५९१०२९०५५	६५२६५५५६०१५
आन्तरिक आयको योगदान प्रतिशत	१.७	२.०६	२.३४	२.७१

परिच्छेद -सात: राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका अपेक्षित नतिजाहरू

राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन पश्चातका अपेक्षित नतिजाहरू यसप्रकार रहेको छ :

- जनप्रतिनिधि एवं कर्मचारीहरूको क्षमता विकास भएको हुने
- राजस्व अभिवृद्धिका लागि संभावनाहरूको खोजी हुने, पहिचान भई संभाव्यता अध्ययन हुने
- राजस्व परिचालनका लागि आवश्यक नीति, कार्यक्रम, ऐन, कार्यविधि, निर्देशिका तथा कानूनी व्यवस्था भएको हुने
- राजस्व शाखामा आवश्यक जनशक्तिहरूको व्यवस्था भई राजस्व प्रशासन प्रभावकारी ढंगबाट परिचालन भएको हुने
- राजस्व परामर्श समितिको क्षमता अभिवृद्धि भई राजस्व प्रशासन संचालनमा उल्लेख्य मार्गनिर्देश हुने
- सरोकारवाला निकाय, समुदाय, निजी क्षेत्रहरूसंग राजस्व अभिवृद्धि एवं राजस्व प्रशासन संचालनमा हातेमालो भएको हुने
- संकलित राजस्वहरू पालिकाको आन्तरिक आय वृद्धि हुने क्षेत्रहरूमा परिचालन भएको हुने
- राजस्व संकलनका लागि अनलाइन तथा डिजिटल प्रणालीहरू अवलम्बन क्रमिक रूपमा भएको हुने
- करदाताहरूको अभिलेख अद्यावधिक भई करतिर्ने र नतिर्ने करदाताहरू पहिचान भएको हुने
- पालिकाका निर्वाचित प्रतिनिधिहरू तथा कर्मचारीहरूले राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्नुपर्ने आवश्यकता, यसको महत्व र कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी कृयाकलापहरूको बारेमा जानकारी प्राप्त भएको हुने
- पालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा भई सोको कार्यान्वयनबाट पालिकाको आन्तरिक स्रोतमा वृद्धि भएको हुने
- पालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरी आन्तरिक आय परिचालनमा सुधार ल्याउन र राजस्व प्रक्षेपणलाई यथार्थपरक र वैज्ञानिक बनाई बजेट तर्जुमा प्रकृयालाई थप व्यवस्थित गर्न सहयोग पुगेको हुने
- राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा पश्चात वास्तविक आन्तरिक आयको क्षेत्र पहिचान, अधिकार र करका दर दायरा विस्तारमा सुधार आएको हुने
- राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा पश्चात सरोकारवालाहरूको बुझाईमा एकरूपता आएको हुने र सोही अनुसार करका दररेटमा परिमार्जन भएको हुने ।

परिच्छेद - आठ: अनुगमन र मूल्याङ्कन

सहभागितात्मक पद्धति अपनाई तर्जुमा गरिएको यस राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयनको लागि गाउँपालिकाले राजस्व सुधारसंग सम्बन्धित नीति, रणनीति, उद्देश्य अनुरूप माथि कार्ययोजना खण्डमा उल्लेख गरिएका कार्यक्रम तथा क्रियाकलापहरूको लागि आवश्यक खर्चलाई विनियोजन बजेटमा समावेश गरी कार्यान्वयन गर्न आवश्यक छ। कार्ययोजनामा उल्लेख भएका कार्यक्रम तथा क्रियाकलापहरू सम्पादन हुन नसकेमा त्यसले प्रक्षेपण गरिए बमोजिम आय सङ्कलनमा प्रभाव पार्न सक्दछ। यसका अतिरिक्त राजस्व सुधार कार्ययोजनाका निश्चित कार्य गर्न अन्य सहयोगी निकाय तथा परियोजनाहरूबाट पनि सहयोग लिन सकिन्छ।

पालिकालाई प्राप्त राजस्व अधिकारहरू मध्ये कतिपय अधिकारहरू विगतको तुलनामा निकै फरक भएकाले राजस्व व्यवस्थापनलाई त्यस अनुरूप सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ। तसर्थ राजस्व सुधार कार्ययोजनामा उल्लेख भएका क्रियाकलापहरूलाई पनि प्राथमिकीकरण गरी कार्यान्वयन गर्नु आवश्यक छ।

८.१ कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको व्यवस्था अनुसार गठन भएको राजस्व परामर्श समितिलाई राजस्वका स्रोत, दायरा तथा दरको विश्लेषण गरी अन्तरिक आम्दानीका स्रोतहरू अनुमान गर्ने र स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिलाई आय अनुमान गर्ने कार्यमा यो राजस्व सुधार कार्ययोजनाले सहयोग गर्दछ। यो राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि निम्न चार तहको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन व्यवस्था सिफारिस गरिएको छ।

(क) कार्यालय स्तरको अनुगमन

यो स्तरको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखा तथा अन्य सम्बन्धित शाखाका प्रतिनिधिहरूलाई जिम्मेवार बनाउनु पर्दछ। स्थानीय सरकारले कम्तिमा महिनामा एक पटक बैठक बसी योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था तथा असुली अवस्थाको अनुगमन गरी लक्ष हासिल गर्ने तर्फ आवश्यक कार्यगत निर्णयहरू गरी कार्यान्वयनमा ल्याउन आवश्यक छ।

(ख) राजस्व परामर्श समितिबाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

राजस्व परामर्श समितिले चौमासिक रूपमा राजस्व सुधार योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था, आय सङ्कलनको अवस्थाको नियमित अनुगमन गरी कार्यपालिकालाई आवश्यक परामर्श प्रदान गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ। त्यसैगरी आगामी आर्थिक वर्षको लागि आयको अनुमान गर्ने कार्य पूर्व भएका गरेका कार्यको मूल्याङ्कन गरी स्रोत, दर तथा दायरामा सुधारको लागि क्रियाकलाप सिफारिस गर्ने र त्यसको आधारमा आयको अनुमान गर्नु उपयुक्त हुन्छ। यसका अतिरिक्त आर्थिक वर्षको समाप्ती पश्चात राजस्व सुधार योजनाको समीक्षा गरिनु आवश्यक छ।

(ग) कार्यपालिकाबाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

कार्यपालिकाको बैठकले राजस्व परामर्श समितिबाट प्रस्तुत गरेका सुझावहरूलाई छलफलमा ल्याई आवश्यक निर्णय गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ। छलफलको क्रममा राजस्व सुधार कार्ययोजना तथा आय असुली अवस्थाको समीक्षा गरी आवश्यकताको आधारमा नीतिगत तथा कार्यगत निर्णय लिनु आवश्यक छ।

(घ) वाट्य अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्ने चाहने संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग, प्रदेश मन्त्रालय, दातृ निकायहरू आदिले अनुगमनको लागि सहयोग प्रदान गर्न सक्नेछन्। यस्तो अनुगमन प्रणालीको स्थापनाले स्थानीय सरकारको अनुगमन तथा प्रतिवेदन गर्ने क्षमतामा विकास हुनेछ। राजस्व प्रशासनसंग सम्बन्धित तथ्याङ्क बाहेक योजना कार्यान्वयन प्रक्रियाको अनुगमन तथा क्रियाकलापहरूको भावना तथा बिचार सङ्कलन पनि अनुगमनको मुख्य विधि बनाउन सकिन्छ।

अनुसूची १

राजस्व सुधार कार्य योजना तयारीका लागि सूचना संकलन फाराम

पालिकाको नाम:

राजस्व शाखा प्रमुखको नाम:

नोट: सबै रकम रु हजारमा भरिदिनुहोला ।

१. पालिकालाई प्राप्त आन्तरिक राजस्व अधिकार र परिचालनको अवस्था:

आय शीर्षकहरू	सम्भावना (भएको/नभएको)	बैठकबाट दर निर्धारण (भएको/नभएको)	पालिकाबाट संकलन (भएको/नभएको)
क) कर राजस्व			
● सम्पत्तिमा आधारित कर –मालपोत वा भूमिकर			
● सम्पत्तिमा आधारित कर – सम्पत्तिकर			
● व्यवसाय कर			
● सवारी कर			
● घरजग्गा बहाल कर			
● विज्ञापन कर			
● मनोरञ्जन कर			
(ख) गैर कर राजस्व			
● सवारी पार्किङ शुल्क			
● खानेपानी महशुल			
● विद्युत महसुल			
● बहाल विटौरी शुल्क			
● पर्यटन सेवा शुल्क			
● फोहरमैला व्यवस्थपन शुल्क			
● प्राकृतिक स्रोत: ढुङगा, गिटि, बालुवा, माटो, दहत्तर बहत्तर बिक्रि			
● ढल निकास सेवा शुल्क			
● सार्वजनिक शौचालय सेवा शुल्क			
● हाटवजार सेवा शुल्क			
● पशु वधशाला सेवा शुल्क			
● सार्वजनिक संरचना मर्मत सम्भार शुल्क			
● सडक बत्ती सेवा शुल्क			
● अतिथि गृह सेवा शुल्क			
● अचल सम्पत्ति मूल्यांकन शुल्क			
● दर्ता तथा नविकरण दस्तुर			
● नक्सापास दस्तुर			

आय शीर्षकहरू	सम्भावना (भएको/नभएको)	बैठकबाट दर निर्धारण (भएको/नभएको)	पालिकाबाट संकलन (भएको/नभएको)
● सिफारिस तथा बक्सौनी दस्तुर			
● नाता प्रमाणित दस्तुर			
● अन्य प्रमाणित दस्तुर			
● लिलाम विक्री			
● सार्वजनिक निजी साभदारी			
● अन्य स्रोत परिचालन (नक्सा फाराम, फोटोकपी, प्रोफाईल, घरनम्बर आदि)			
● साँवा, ब्याज, लाभांस र वोनस			
● भाडा तथा बहाल			
● मेसिन तथा औजार भाडा			
● सभागृह भाडा			
● ताल, पोखरी तथा जग्गा भाडा			

१.१ पालिकाले माथि उल्लेखित बाहेक कुनै थप आन्तरिक राजस्व उठाएको भएमा सो को विवरण :

क.

ख.

ग.

२. पालिकाले आन्तरिक आय उठाउन सक्ने तर हाल सम्म नउठाएका आय शीर्षकहरू तथा सो को परिचालन गर्ने उपाय

सम्भाव्य भए पनि हालसम्म नउठाएका आय शीर्षकहरू	लागु नहुनुको कारण	परिचालन गर्ने उपाय

३. राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था:

नीति निर्धारणका क्षेत्रहरू	हालको अवस्था	नीतिगत सुधारको लागि के गर्नु पर्ला ?
संगठनात्मक व्यवस्था		
राजस्व शाखाको व्यवस्था संगठन संरचनामा छु छैन ?		

राजस्व शाखामा कुन तहका कति दरवंदी छन् ?		
राजस्व शाखामा हालको पदपूर्तिको अवस्था कस्तो छ ?		
कर्मचारीको क्षमता विकासकोलागि के गरिएको छ ?		
राजस्व प्रशासन शाखाले गर्ने काम तोकिएको छ ?		
कर्मचारीहरुलाई जिम्मेवारी स्पष्ट र लिखित रुपमा दिईएको छ छैन ?		
कर्मचारीहरुलाई आवश्यक पर्ने स्थान, फर्निचर, यातायात साधन, कम्प्युटर, मसलन्द आदिको व्यवस्था कस्तो छ ?		
राजस्व संकलन गर्न सफ्टवेयरको प्रयोग छ ?		
कुन कुन शीर्षकको राजस्व संकलन वडा बाट हुन्छ ?		
सूचना प्रविधिको प्रयोगको अवस्था कस्तो छ ?, एसएमएस, इमेल, टेलिफोन आदि)		
राजस्व प्रशासन संचालन अवस्था		
करदाता अभिलेख आवश्यक पर्ने स्रोतहरु (सम्पत्ति, व्यवसाय, विज्ञापन, वहाल आदि) को करदाताहरुको अभिलेख व्यवस्था कस्तो छ ?		
पालिकाको स्वामित्वमा रहेका स्थायी सम्पत्तिहरुको विवरण छ छैन ? स्थायी सम्पत्तिहरुको परिचालन कस्तो छ ?		
कर निर्धारणको लागि सम्पत्ति वा आय वा खर्च वा कारोबारको मूल्यांकन कतिको सहि रुपमा भएको छ ? मूल्यांकन अनुसार कर निर्धारण भएको छ छैन ?		
राजश्व चुहावट हुन सक्ने सम्भावनाहरु के के छन् ? र तिनको नियन्त्रणकोलागि कस्तो नीति लिईएको छ ?		
कानुनी व्यवस्थाको वर्खिलाप गरेमा दण्डको व्यवस्था कस्तो छ ?		
समयमा राजश्व तिर्नेलाई छुट र ढीलो बुझाएमा जरीवाना लाग्ने व्यवस्था सबै आयस्रोतहरुमा कसरी लागु गरिएको छ ?		
करदाताहरुलाई उनीहरुले तिर्नुपर्ने कर रकमबारे जानकारी गराउने व्यवस्था के छ र कतिको प्रभावकारी छ ?		
पालिकाले निर्धारण गरेको कर तथा शुल्कमा चित्त नबुझेमा गुनासो वा उजुरी गर्नेसक्ने व्यवस्था के कस्तो छ ?		
राजश्व शाखाको कार्य प्रकृया, चुहावट नियन्त्रणको प्रयास, लक्ष तथा असुली अवस्थाको अनुगमनको व्यवस्था के छ ?		
राजस्व बढाउन सार्वजनिक निजी साभेदारीमा के गरिएको छ, के गर्न सकिन्छ		
सूचना तथा समन्वय		
करदाताहरुलाई कर तथा शुल्क सम्बन्धी जानकारी दिन के कस्तो कार्य गरिएको छ ? (शिक्षा मूलक कार्यक्रम, प्रचार प्रसार, होर्डिङ बोर्ड, वेब साईट आदि)		
करको दर निर्धारण तथा समिक्षामा सरोकारवालाहरुको सहभागीता कस्तो छ ?		

राजस्व परामर्श समितिको प्रभावकारीता कस्तो छ ?		
राजस्व असुलीमा सरोकारवालाहरु कतिको सकारात्मक रुपमा सहभागी हुन्छन्		
राजस्व शाखालाई अन्य शाखा तथा निकायबाट प्राप्त सहयोग कस्तो छ ?		
आयका स्रोतहरुको अभिलेख व्यवस्था कस्तो छ ?		
पालिकाको आयको आय विवरण सार्वजनिक हुने गरेको छ, छैन? छ भने कुन कुन समयमा ? कसरी हुन्छ ?		
आयको आलेप तथा मलेप हुने गरेको छ, छैन ? छ भने आएका बेरुजुहरु कसरी संवोधन भएका छन् ?		

निष्कर्ष: पालिकाले राजस्व परिचालनको अवस्थामा सुधार ल्याउन पालिका आफैले के गर्न सक्छ ?

क.

ख.

ग.

घ.

सम्भाव्यता पहिचान पछि आय संकलनमा ठुलो खाडल (GAP) देखिएका आय शिर्षकहरु	खाडल ठुलो हुनुको कारण	समाधानका उपायहरु

४. पालिकाको आय विवरण

क्र.सं.	आय शिर्षक	यथार्थ आय (आ.ब.)				२०७८/७९ अनुमान
		२०७४/७५	२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	
१	आन्तरिक आय					
१.१	कर राजस्व					
	मालपोत वा भूमिकर					
	सम्पत्ति कर					
	व्यवसाय कर					
	सवारी कर					
	घरजग्गा बहाल कर					
	विज्ञापन कर					
	मनोरञ्जन कर					
१.२	गैरकर राजस्व					
१.२.१	सेवा शुल्क					

क्र.सं.	आय शिर्षक	यथार्थ आय (आ.ब.)				२०७८/७९ अनुमान
		२०७४/७५	२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	
	सवारी पार्किङ्ग शुल्क					
	खानेपानी महशुल					
	विद्युत महसुल					
	टेलिफोन महसुल					
	पर्यटन सेवा शुल्क					
	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क					
	ढल निकास सेवा शुल्क					
	सार्वजनिक शौचालय सेवा शुल्क					
	हाटवजार सेवा शुल्क					
	पशुवधशाला सेवा शुल्क					
	सार्वजनिक संरचना मर्मत सम्भार शुल्क					
	सडक बत्ती सेवा शुल्क					
	अतिथी गृह सेवा शुल्क					
	अचल सम्पत्ति मूल्यांकन शुल्क					
१.२.२	दस्तुर					
	दर्ता तथा नविकरण दस्तुर					
	नक्सापास दस्तुर					
	सिफारिस तथा बक्सौनी दस्तुर					
	नाता प्रमाणित दस्तुर					
	अन्य प्रमाणित दस्तुर					
१.२.३	विक्री					
	प्राकृतिक स्रोत: ढुङगा, गिटि, बालुवा, माटो, दहत्तर बहत्तर बिक्री					
	चालु सम्पत्ति लिलाम विक्री					
	स्थायी सम्पत्ति विक्री					
१.२.४	स्रोत परिचालन					
	सार्वजनिक निजी साभदारी					
	अन्य स्रोत परिचालन (नक्सा फाराम, फोटोकपी, प्रोफाईल, घरनम्बर आदि)					

क्र.सं.	आय शिर्षक	यथार्थ आय (आ.ब.)				२०७८/७९ अनुमान
		२०७४/७५	२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	
१.२.५	साँवा, ब्याज, लाभांश र वोनस					
१.२.६	अन्य आय					
	भाडा तथा वहाल					
	मेसिन तथा औजार भाडा					
	सभागृह भाडा					
	ताल, पोखरी तथा जग्गा भाडा					
	दण्ड जरिवाना					
	धरौटी फिर्ता					
	पेशकी फिर्ता					
२.	वाह्य स्रोत					
२.१	अनुदान					
२.१.१	नेपाल सरकारबाट अनुदान					
	शर्त अनुदान					
	समानीकरण अनुदान					
	अन्य नगद अनुदान					
	समपुरक अनुदान					
	विशेष अनुदान					
	प्रदेश सरकारबाट अनुदान					
	शर्त अनुदान					
	समानीकरण अनुदान					
	समपुरक अनुदान					
	विशेष अनुदान					
२.१.२	राजश्व बाँडफाँड					
	संघ					
	प्रदेश					
२.१.३	अन्य अनुदान					

५. सम्भाव्यताको लागि आधारभूत तथ्यांक (प्रोफाईल बाट नभएमा जानकारीसँग छलफल गरी गर्ने)

१. घरको विवरण

क्र.सं.	घरको वर्गीकरण	घर संख्या	बहालमा भएको संख्या
१	कच्चीघर (कच्ची जोडाई भई कच्ची छाना भएको)		
२	कच्ची जोडाई भई ढलाई वा टिनको छाना भएको : एक तले		
३	कच्ची जोडाई भई ढलाई वा टिनको छाना भएको : दुई तले		
४	कच्ची जोडाई भई ढलाई वा टिनको छाना भएको : दुई तले भन्दा माथी		
५	पिलर सिस्टम नभएको पक्क घर : एक तले		
६	पिलर सिस्टम नभएको पक्क घर : दुई तले		
७	पिलर सिस्टम नभएको पक्क घर : तीन तले		
८	पिलर सिस्टम नभएको पक्क घर : तीन तले भन्दा माथी		
९	पिलर सिस्टम भएको पक्क घर : एक तले		
१०	पिलर सिस्टम भएको पक्क घर : दुई तले		
११	पिलर सिस्टम भएको पक्क घर : तीन तले		
१२	पिलर सिस्टम भएको पक्क घर : तीन तले भन्दा माथी		
१३	व्यापारीक तथा औद्योगिक प्रयोजनका लागि निर्मित घर (नोट: व्यापारीक कम्प्लेक्स, पार्टी प्यालेस, अस्पताल, कोल्ड स्टोर, नीजि विद्यालय तथा क्यापस आदी)		
जम्मा			

२. जग्गाको विवरण

क्र.सं.	जग्गाको किसिम	क्षेत्रफल (विघा, कठ्ठा)	जम्मा
१	व्यापारिक, व्यवसायिक(कालो पत्रे सडकले छोएको)		
	व्यापारिक, व्यवसायिक(ग्राभेल सडकले छोएको)		
	व्यापारिक, व्यवसायिक(कच्ची सडकले छोएको)		
२	कृषि (नगदे बालि हुने सडकले छोएको))		
	कृषि (नगदे बालि हुने सडकले नछोएको))		
	कृषि (परम्परागत बालि हुने सडकले छोएको))		
	कृषि (परम्परागत बालि हुने सडकले नछोएको))		
३	माथि नपरेको (कमसल)		
जम्मा			

३. पालिकाको स्वामित्वमा रहेको जग्गा जमिन वा भौतिक निर्माण

क्र.सं.	स्थान वा भौतिक निर्माण विवरण	संख्या/क्षेत्रफल	परिचालनको अवस्था
१			
२			

४. पालिकाको स्वामित्वमा रहेको सवारी साधनको विवरण

क्र.सं.	सवारी साधन	संख्या	कैफियत
१	बस,		
२	ट्रक,		
३	टिप्पर		
४	ट्र्याक्टर		
५	अन्य हेभी गाडी		
जम्मा			

५. पालिका / वडा क्षेत्रमा रहेका व्यापार व्यवसायको विवरण

क्र.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	संख्या		कैफियत
		थोक	खुद्रा	
१	व्यापारिक वस्तु			
१.१	चुरोट, रक्खि, ज्वेलरी			
१.२	निर्माण सामाग्री, कम्प्युटर विधुत सामान, क्यामेरा, टेलिभिजन, रेडियो, कार्पेट, पेट्रोलियम पदार्थ			
१.३	खाद्य पदार्थ, कपडा पसल			
१.४	सवारी साधन			
२	विशेषज्ञ परामर्श तथा अन्य व्यावसायिक सेवा			
२.१	चिकित्सक, इन्जिनियर, कानुन व्यवसायी, लेखा परिक्षक, परामर्शदाता, बीमा एजेन्ट, सर्भेयर, अनुवादक, शेयर दलाल, सामान दुवानीकर्ता तथा कम्पनी			
२.२	संस्थागत पेन्टर			
३	निर्माण व्यवसाय (प्रधान कार्यालय भएको)			
४	उत्पादनमूलक उद्योग			
५	उर्जामूलक उद्योग			
६	कृषि तथा वन जन्य उद्योग			
७	खनिज उद्योग			
८	पर्यटन उद्योग			
९	सेवा उद्योग			
१०	निर्माण उद्योग			
११	संचार सेवा			
११.१	निजी क्षेत्रको हुलाक, कुरियर, फोन, इमेल, इन्टरनेट			
११.२	छपाई तथा प्रकाशन			
१२	वित्तीय सेवा			
१२.१	वाणिज्य बैंक (नेपाल सरकारको पुर्ण स्वामित्व बाहेक)			
१२.२	वित्तीय कम्पनी (मुख्य कार्यालय भएको)			
१२.३	बीमा कम्पनी			
१२.४	वित्तीय कम्पनी (शाखा कार्यालय), मनि एक्सचेन्ज, शेयर कारोबार			
१२.५	सहकारी बैंक			
१३	स्वास्थ्य सेवा			
१३.१	गैरसरकारी अस्पताल, नर्सिङ होम			
१३.२	क्लिनिक तथा ल्याव			
१४	शिक्षा सेवा			
१४.१	निजी क्षेत्रका स्कुल, क्याम्पस, विश्वविद्यालय			
१४.२	तालीम तथा अनुसंधान केन्द्र			
१५	मर्मत सम्भार सेवा			
१६	अन्य सेवा			
१६.१	विज्ञापन, व्यूटी पालेर, सैलुन, फोटो स्टुडियो, पेन्टर, बिक्रेता (मासु, फूल विरुवा, सिसा, प्लाईउड, भाँडाकुडाँ, खेलौना, गिफ्ट), पुल हाउस			
१६.२	वैदेशिक रोजगार			
१६.३	स्वदेशिक रोजगार			
१६.४	रियस स्टेट			
१६.५	पशु बधशाला			
१६.६	स्टिल काठ फर्निचर			
१६.७	केबुल नेटवर्किङ			
१७	अन्य व्यवसाय			

१७.१	पार्क, पिकनिक स्पट			
१७.२	टुर अपरेटर			
१७.३	मथि उल्लेखित नभएको			

६ पालिका तथा वडाको स्वामित्वमा रहेको वा सार्वजनिक स्थानमा भएको पार्किङ्ग विवरण

क्र.सं.	पार्किङ्ग क्षेत्र, स्थान	सवारी साधन	सवारी पार्किङ्ग संख्या (दैनिक)			कैफियत
			अधिकतम	न्यूनतम	औसत	
		बस, ट्रक, ट्रेक्टर				
		मिनिबस				
		कार र टेम्पो				
		अन्य				

७. पालिका तथा वडाले उपलब्ध गराउने विभिन्न सेवा विवरण

क्र.सं.	सेवाहरु	उपलब्ध गराईएको स्थान वा क्षेत्र	हालको अवस्था (आय)
१	खानेपानी		
२	फोहरमैला व्यवस्थापन		
३	सडक बत्ती		
४	ढल निकास		
५	सार्वजनिक शौचालय		
६	हाट बजार		
७	पोखरी		
८	पशु बधशाला		
९	अन्य (जात्रा मेला)		
१०	अन्य		
जम्मा			

८. पालिका भित्र रहेका पार्क तथा सम्भावित पर्यटकीय स्थलहरुको विवरण

अनुसुची २
कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी अभिमुखीकरण

अनुसूची ३
कार्यशाला सहभागीहरुको उपस्थिति विवरण

रिपब्लिकीत गाउँपालिकाको आयोजना, प्रदेश स-सासन केन्द्र लुम्बिनी प्रदेशको वित्तीय सहयोग तथा, रियल डिभस इन्टरनेशनल ड.कसलेको प्रा. लि को वित्तीय प्राविधिक सहयोगमा सम्पन्न सकार् कार्ययोजना निर्माण सम्बन्धि पहिलो चरणको अभिमुखिकरण कार्यक्रममा मिति २०७३/१२/१३ गतेको दिनको उपस्थिति निम्नानुसार रहेको छ।

क्र.सं	नाम वर	पद	सम्पर्क न	हस्ताक्षर
१	नारायण बहादुर काको	गा.पा अध्यक्ष	९८८७०६१३८८	
२	कान्ता आर्चकरी	" उपाध्यक्ष	९८८७००६२३८८	
३	पवन अग्रवाल	प्रमुख प्र. आर्चक	९८८७०००६२३८८	
४	उत्तम प्रसाद पौडेल	वडा अध्यक्ष कां. २	९८८७०३२९३९	
५	चिरञ्जीवी पौडेल	वडा अध्यक्ष - १	९८८७०३५४०२	
६	प्रशाश रायमाझी	प्रवक्ता	९८८७०३३८८८	
७	प्रमोदहाङ्ग रायमाझी	वडा अध्यक्ष - २	९८७५५२५०१९	
८	धुवाँ बहादुर पौडेल	वडा अध्यक्ष - ३	९८७७५३८४८१	
९	अमर पौडेल	वै.का अधिकृत		
१०	योगेन्द्र काको	वडा अध्यक्ष - ४	९८८७०४३२२९	
११	गिता केशराल	कार्यपालिका सदस्य	९८८७३५०९२०	
१२	गोपा थापा	कार्यपालिका सदस्य	९८८७०४०६६६	
१३	मिना कुमारी शर्मा	" "	९८८७०९००५२८	
१४	दान व. कुमर	वडा अध्यक्ष ७	९८८७०३०८४२	
१५	दिवाकर गुरुङ	सहायक प्र. आर्चक	९८८७०९९३८०	
१६	कुमल प्रसाद शर्मा	वडा सचिव वडा नं. ७	९८८७०९९२३०९	
१७	निष्ठा व. थापा	वडा सचिव वडा नं. ६	९८८७०६५६३२	
१८	अमर प्रताप शर्मा	स. कार्यपालिका सदस्य	९८८०२५३२५२	
१९	सिमना नेपाल	एम. आर्. स. अपरेट	९८८७०४९०८८६	
२०	शुभिला काको	संयोजक (चलान)	९८८७०६५६०९	
२१	गोपेश प्रसाद काको	वडा सचिव - ३	९८८७०६५६०२	
२२	सुमन शर्मा	" - २	९८८७०६५६०२	
२३	कुम बहादुर बरौले	" - २	९८८७०६५६०२	
२४	तिल बहादुर थापा	" - ८	९८८७०६५६०२	
२५	मक माला केदार	प्रवक्ता	९८८७०३२३८८	
२६	रमना खनाल	कार्यपालिका सदस्य	९८८७०३९३३७	

क्र.सं.	नाम वर	पद	सम्पर्क नं	हस्ताक्षर
१४	नारायण लक्ष्मी के.श.	उप. वर अध्यक्ष	९८४६४३८०२५	नारायण
१५	बुद्धा पट्टाई	संयोजक	९८४६४८३३३	बुद्धा पट्टाई
१६	जीता नैपाली	उ.सं. संपादक	९८६७३५१३७	जीता नैपाली
२०	पुनः ठाकुर	प्रवर्धन सहायक	९८४७५४९५५	पुनः ठाकुर
२९	उमा खनाल	फिल्ड सहायक	९८५७१२३२०६	उमा खनाल
३२	मुकुन्द खनाल	सूचना प्रवर्धन	९८५१९२९५२५	मुकुन्द खनाल
३३	रविशंकर कुमर	कार्य प्रवर्धक	९८५७८६३७६	रविशंकर कुमर

अनुसूची ४
अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला गोष्ठी कार्यतालिका

समय	कार्यक्रम	जिम्मेवारी
पहिलो दिन	राजश्व क्षेत्र सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी अभिमुखीकरण	
३० मिनेट	शुभारम्भ शत्र - सभाध्यक्षको आसन ग्रहण - प्रमुख अतिथी आसन ग्रहण - कार्यक्रमको उद्देश्य सहित स्वागत मन्तव्य	- कार्यक्रम अधिकृत - उप प्रमुख, संयोजक, राजश्व परामर्श समिति - प्रमुख - प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
१ घण्टा	- प्राविधिक सत्र सुरु - परिचयात्मक कार्यक्रम - स्थानीय सरकारको राजश्व अधिकार - राजश्व परिचालनको वर्तमान अवस्था र यसका कारणहरु	परामर्शदाता
१ घण्टा	- कर तथा गैर कर राजश्व सम्बन्धी परिचय - राजश्व क्षेत्र सुधार कार्ययोजनाका विविध पक्ष - राजश्व क्षेत्र सुधार कार्ययोजना तर्जुमा विधि, पद्धति र कार्ययोजनामा पालिकाको भूमिका	परामर्शदाता
	खाना वा खाजा सहित शत्र समापन	
दोश्रो दिन	राजश्व क्षेत्र सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गोष्ठी	
१५ मिनेट	पहिलो दिनको सक्षिप्त समिक्षा	सहभागीहरुमध्येबाट एक जना पुरुष र एक जना महिला
१ घण्टा	पालिकाको राजश्व नीति, कार्यक्रम, आन्तरिक श्रोत परिचालनको वर्तमान अवस्था विश्लेषण विश्लेषण प्रस्तुतिकरण र सम्बन्धी छलफल	
४५ मिनेट	समुह कार्य सम्बन्धी प्रस्तुतिकरण र समुह नेता सहित समुह विभाजन - राजश्व सम्बन्धी कानूनी आधार, पालिकाको वर्तमान राजश्व अभ्यास र परिमार्जनका लागि कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी समुह कार्य - कर तथा गैरकर राजश्व दरको समसामयिक समिक्षा र भावी कार्ययोजना सम्बन्धी समुह कार्य - सम्पत्तीकर प्रणालीको आधार (घर र जग्गा) को मूल्यांकनका लागि न्युनतम मूल्य कायम गर्ने सम्बन्धी समुह कार्य - राजश्व प्रशासनको वर्तमान अवस्थाको यथार्थपरक लेखाजोखा र सुधारका लागि कार्ययोजना सम्बन्धी समुह कार्य	परामर्शदाता र सहभागीहरु
४५ मिनेट	समुह कार्य प्रस्तुतिकरण राजश्व सम्बन्धी कानूनी आधार र पालिकाको वर्तमान राजश्व अभ्यास र परिमार्जनका लागि कार्ययोजना सम्बन्धी समुह कार्य प्रस्तुतिकरण	परामर्शदाता र सहभागीहरु

	● कर तथा गैरकर राजश्व दरको समसामयिक समिक्षा र भावी कार्ययोजना सम्बन्धी समुह कार्य प्रस्तुतिकरण ● सम्पत्तीकर प्रणालीको आधार (घर र जग्गा) को मूल्यांकनका लागि न्युनतम मूल्य कायम गर्ने सम्बन्धी समुह कार्य प्रस्तुतिकरण ● राजश्व प्रशासनको वर्तमान अवस्थाको यथार्थपरक लेखाजोखा र सुधारका लागि कार्ययोजना सम्बन्धी समुह कार्य प्रस्तुतिकरण	
१५ मिनेट	समापन शत्र ● सभाध्यक्षता ● मन्तव्य सहभागीहरु मध्येबाट पूरुष ● मन्तव्य सहभागीहरुमध्येबाट महिला धन्यवाद सहित सभा विसर्जन	

अनुसूची ५ रिब्दीकोट गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०८०

प्रस्तावना: रिब्दीकोट गाउँपालिकाको आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ को अर्थ सम्बन्धी प्रस्तावलाई कार्यान्वयन गर्नको निमित्त स्थानीय कर तथा शुल्क संकलन गर्ने, छुट दिने तथा आय संकलनको प्रशासनिक व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले, नेपालको संविधानको धारा २२८ को उपधारा (२) बमोजिम माण्डवी गाउँ सभाले यो ऐन बनाएको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:

- (१) यस ऐनको नाम “रिब्दीकोट गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०८०” रहेको छ ।
(२) यो ऐन २०८० साल श्रावण १ गतेदेखि माण्डवी गाउँपालिका क्षेत्रमा लागू हुनेछ ।

२. सम्पत्ति कर: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र **अनुसूचि (१)** बमोजिम एकिकृत सम्पत्ति कर (घर र घरले चर्चेको जग्गामा एकीकृत सम्पत्ति कर लगाइने र असूल उपर गरिनेछ ।

३. भूमि कर (मालपोत) : गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका अन्य जग्गामा **अनुसूचि (२)** बमोजिम भूमि कर (मालपोत) लगाइने र असूल उपर गरिनेछ ।

४. घर बहाल कर: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, जग्गा वा पोखरी पूरै आंशिक तवरले बहालमा दिएकोमा **अनुसूचि (३)** बमोजिम घर जग्गा बहाल कर लगाइने र असूल गरिनेछ ।

५. व्यवसाय कर: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोवारका आधारमा **अनुसूचि (४)** बमोजिम व्यवसाय कर लगाइने र असूल उपर गरिनेछ ।

६. जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले ऊन, खोटो, जडिबुटी, वनकस, कवाडी माल र प्रचलित कानूनले निषेध गरिएको जीवजन्तु बाहेकका अन्य मृत वा मारिएका जीवजन्तुको हाड, सिङ, प्याँख, छाला जस्ता बस्तुको व्यवसायिक कारोवार गरेवापत **अनुसूचि (५)** बमोजिमको कर लगाइने र असूल उपर गरिनेछ ।

७. सवारी साधन कर: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र दर्ता भएका सवारी साधनमा **अनुसूचि (६)** बमोजिम सवारी साधन कर लगाइने र असूल उपर गरिनेछ । तर, प्रदेश कानून स्वीकृत भई सो कानूनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोहि बमोजिम हुनेछ ।

८. विज्ञापन कर: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र हुने विज्ञापनमा **अनुसूचि (७)** बमोजिम विज्ञापन कर लगाइने र असूल उपर गरिनेछ । तर, प्रदेश कानून स्वीकृत भई सो कानूनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोहि बमोजिम हुनेछ ।

९. मनोरन्जन कर: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र हुने मनोरन्जन व्यवसाय सेवामा **अनुसूचि (८)** बमोजिम मनोरन्जन कर लगाइने र असूल उपर गरिनेछ । तर, प्रदेश कानून स्वीकृत भई सो कानूनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोहि बमोजिम हुनेछ ।

१०. बहाल बिटौरी शुल्क: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र गाउँपालिका आफुले निर्माण, रेखदेख वा संचालन गरेको हाटबजार, अन्य संरचना वा अन्य व्यक्ति संघसंस्थाको उपभोगमा रहेको तर स्वामित्व नभएका जमिन **अनुसूचि (९)** मा उल्लेख भए अनुसार बहाल बिटौरी शुल्क लगाइने र असूल उपर गरिनेछ ।

११. पार्किङ शुल्क: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै सवारी साधनलाई पार्किङ सुविधा उपलब्ध गराए वापत **अनुसूचि (१०)** बमोजिम पार्किङ शुल्क लगाइने र असूल उपर गरिनेछ ।

१२. ट्रेकिङ, कोयोकिङ, क्यानोइङ, बन्जी जम्पिङ, जिपफ्लायर र्याफ्टिङ शुल्क : गाउँपालिका आफ्नो क्षेत्रभित्र ट्रेकिङ, कायोकिङ, क्यानोइङ, बन्जी जम्पिङ, जिपफ्लायर र याफ्टीङ सेवा वा व्यवसाय संचालन गरेवारत अनुसूचि (११) बमोजिमको शुल्क लगाइने र असूल उपर गरिनेछ ।
१३. सेवा शुल्क, दस्तुर दण्ड जरिवाना: गाउँपालिकाले निर्माण, संचालन वा व्यवस्थापन गरेका अनुसूचि (१२) मा उल्लिखित स्थानीय पूर्वाधार र उपलब्ध गराइएको सेवामा सेवाग्राहीबाट सोही अनुसूचिमा व्यवस्था भए अनुसार शुल्क, दस्तुर, गाउँपालिकाबाट लागु भए गरेका नीति, कानूनको उलंघनमा कानून बमोजिम दण्ड जरिवाना लगाइने र असूल उपर गरिनेछ ।
१४. पर्यटन शुल्क: गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र प्रवेश गर्ने पर्यटकहरूबाट अनुसूची १३ मा उल्लेखित दरमा पर्यटन शुल्क लगाईने र असुल उपर गरिनेछ । तर, प्रदेश कानुन स्वीकृत भई सो कानुनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोहि बमोजिम हुनेछ ।
१५. कर छुट: यस ऐन बमोजिम कर तिर्ने दायित्व भएका व्यक्ति वा संस्थाहरूलाई कुनै पनि किसिमको कर छुट दिईने छैन ।
१६. कर तथा शुल्क संकलन सम्बन्धि कार्यविधि: यो ऐनमा भएको व्यवस्था अनुसार कर तथा शुल्क संकलन सम्बन्धी कार्यविधि गाउँपालिकाले तोके अनुसार हुने छ ।

अनुसुची ६
परामर्शदाता संस्था र संलग्न विज्ञहरु सम्बन्धी संक्षिप्त जानकारी